

HIJ IS VERREZEN!

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT / P106088

V. U. : L. OORTS, HEIDEWEG 14, B-2980 ZOERSEL

NR. 118 / JULI-AUGUSTUS 2022

AFGIFTEKANTOOR : ANTWERPEN X

HET « HUIS VAN ABRAHAM »... ...EEN TOREN VAN BABEL !

OP 4 februari 2019 ondertekenden paus Franciscus en grootimam Ahmed al-Tayeb van al-Azhar in Abu Dhabi het fameuze *DOCUMENT OVER DE BROEDERLIJKHEID ONDER DE MENSEN VOOR WERELDVREDE EN VOOR HET SAMENLEVEN*.

Om tot een akkoord te komen met een religieuze leider van de islam « paste de paus ons trinitair monotheïsme [er is één God in drie Personen] aan de anti-trinitaire religie van de moslims aan. Franciscus heeft hun gezegd dat wij allemaal “*kinderen van God*” zijn, wat juist is op voorwaarde dat wij Maria als Moeder hebben. Want niemand heeft God tot Vader als hij Maria niet tot Moeder heeft. Waarom heeft de paus in Abu Dhabi niet gesproken over Onze-Lieve-Vrouw van Fatima ? Haar naam alleen al zou een gevoelige snaar geraakt hebben bij zijn mohammedaanse gastheren. En hij zou er het Onbevleete Hart mee gemobiliseerd hebben om hen de genade van de Moeder Gods te schenken » (broeder Bruno van Jezus-Maria in *HIJ IS VERREZEN !* nr. 99, mei-juni 2019).

Maar onze paus zweeg in alle talen over Jezus en Maria. « *Het pluralisme en de verscheidenheid van godsdienst, kleur, geslacht, ras en taal zijn de wijze goddelijke wil waardoor God de mensen geschapen*

heeft. Deze goddelijke Wijsheid ligt aan de oorsprong van het recht op vrijheid van geloofsovertuiging en de vrijheid van verscheidenheid », stelt het Document. En Christus ? Die komt niet ter sprake : het gaat om « *een uitnodiging tot verzoening en broederlijkheid* » gericht aan « *alle gelovigen* »... en « *alle niet-gelovigen* » ! De paus en de grootimam doen « *een oproep tot iedereen die houdt van de waarden van verdraagzaamheid en broederlijkheid, gepromoveerd en aangemoedigd door de godsdiensten* », zonder onderscheid en zonder onderling verschil... Nochtans heeft Onze Heer Jezus Christus duidelijke taal gesproken : « *Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven.* » En niet “*een*” weg en “*een*” waarheid naast vele andere...

EEN HUIS VOOR DRIE GODSDIENSTEN

In de nasleep van het Document van Abu Dhabi kwam in november 2019 in New York het HCHF bijeen, het *Higher Committee of Human Fraternity* (Hoger Comité van Menselijke Broederlijkheid). Dit organisme stelt zich tot doel, zegt de website ervan, « *alle mensen te inspireren tot het beleven van de waarden van de menselijke broederlijkheid* ». Achter dat hooggestemde ideaal gaat duidelijk een door en door maçonnieke geest schuil. Wat bezielt het Vati-

Virtueel model van het « Abrahamic Family House » dat momenteel verrijst in Abu Dhabi.
Links de moskee, in het midden de synagoog en rechts de kerk.

caan om met zo'n vereniging in zee te gaan? Want twee leden van de Curie maken er deel van uit.

Tijdens de meeting in New York werd het voorstel op tafel gelegd om in Abu Dhabi een *Abrahamic Family House* te bouwen, een huis voor de drie religies die zich op Abraham beroepen: het jodendom, de islam en het christendom. Maar schijn bedriegt: het jodendom weigert de vervulling van de Belofte in Jezus Christus te aanvaarden; de islam vervangt het Verbond in Abrahams zoon Izaäk door een "verbond" in Ismaël, de stamvader van de Arabieren; en van Jezus Christus, stichter van het christendom en bovenal Gods eigen Zoon, willen Joden en moslims in de verste verte niet weten!

HCHF-lid Mohammed Khalifa Al Moebarak, voorzitter van het departement van cultuur van Abu Dhabi, lichtte het plan voor het *Abrahamic Family House* toe, waarvoor zowel paus Franciscus als grootimam Al-Tayeb ondertussen al hun zegen gegeven hadden. « *Het Huis belichaamt het harmonieuze, interreligieuze samenleven en bewaart tegelijkertijd het unieke karakter van elke godsdienst* », aldus Khalifa. Hij noemde het een « *inspirerend en iconisch project* » dat helemaal beantwoordt aan de visie van het *DOCUMENT OVER DE BROEDERLIJKHEID*.

Voor de realisatie van het plan trok het HCHF de Ghanees-Britse architect Sir David Adjaye aan. Hij ontwierp drie kubusvormige gebouwen. Het eerste moet een kerk worden, gewijd aan Sint-Franciscus ter ere van de paus. Het tweede is een moskee, de *Imam Al-Tayeb-moskee*, die de grootimam van Al-Azhar zal vereeuwigen. En de derde kubus wordt een synagoog en krijgt de naam van Mosje ben Maimon, beter gekend als Maimonides, de middeleeuwse rabbijn, filosoof en arts uit Córdoba. Naast de drie cultusplaatsen komt er een cultureel centrum dat bezoekers moet aansporen om menselijke broederlijkheid en solidariteit te beoefenen.

De werkzaamheden begonnen in 2020 en zouden nog dit jaar voltooid moeten zijn. Het *Abrahamic Family House* zal dan iedereen verwelkomen die wil vereren, bestuderen of dialogeren. Het zal het trefpunt worden voor een brede waaier aan activiteiten, internationale conferenties en topbijeenkomsten. Het *Higher Committee of Human Fraternity* steekt zijn enthousiasme niet onder stoelen of banken: « *Als een plaats van studie, dialoog en verering zal het "Abrahamic Family House" een cultureel monument van eerste rang zijn en een inspirerend globaal symbool, de belichaming van de gedeelde waarden van harmonische co-existentie en wederzijds begrip tussen de drie godsdiensten die zich beroepen op Abraham.* »

DE TRIOMF VAN DE MASDU

« *Ik ben de wijnstok, gij zijt de ranken. Wie in Mij blijft en Ik in hem, hij draagt rijke vrucht. Want zonder Mij kunt gij niets doen* », zei Jezus (Jo 15, 5). Een project dat de Zoon van God weggomt om te behagen aan zijn gezworen vijanden is dan ook gedoemd om te mislukken. Het *Abrahamic Family House* in Abu Dhabi wordt letterlijk en figuurlijk op zand gebouwd, het is een toren van Babel die de ware God mishaagt, een lege doos voor afvallige christenen.

Vanwaar toch die obsessie van de leiders van de

katholieke Kerk om de rijkdom van het eigen geloof te verkwanselen voor het povere aanbod van een voorbijgestreefde godsdienst als het jodendom en een valse godsdienst als de islam? Het heeft alles te maken met een ideologie die binnengesmokkeld werd in de Kerk door het Tweede Vaticaans Concilie: de katholieke godsdienst moet opgaan in de MASDU, het *Mouvement d'Animation Spirituelle de la Démocratie Universelle* (Beweging voor Geestelijke Animatie van de Wereldwijde Democratie). De term "MASDU" werd uitgevonden door abbé de Nantes, die er volgende toelichting bij gaf:

« Een geweldige hervorming van de Kerk moet haar in dienst stellen van de wereldrevolutie, waarvan het doel is: de vestiging van een universele democratie van rechtvaardigheid en vrede, gegrondvest op vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid.

« Het ideaal van de nieuwe Kerk is de universele democratie, de bevrijding van de volkeren uit elke vorm van vervreemding, om zo het rijk van de mens in te stellen. Het middel is de geestelijke animatie van de massa's door de verschillende religies en culturen, die hun dat integraal humanisme moeten inprenten. De geestelijkheid van alle gezindten en iedere partij met haar culturele schema's en bijzondere religieuze symbolen zullen hun krachten bundelen om in allen hetzelfde geloof in de mens te vormen en de komst van de werelddemocratie te vergemakkelijken.

« De Kerk, "de christelijke Kerken", ze zullen blijven bestaan – men belooft hun zelfs een gunstige positie – dankzij hun discrete maar doeltreffende dienst voor de zaak van de mens en de verovering van de aarde. Onze afgedwaalde herders, die deze nieuwe zending aanvaarden en vervuld zijn van de nieuwe geest voor de opbouw van het koninkrijk van de mens, willen van de Rooms-katholieke Kerk de belangrijkste en machtigste "*Beweging voor Geestelijke Animatie van de Universele Democratie*" maken: de MASDU (*Mouvement d'Animation Spirituelle de la Démocratie Universelle*). Dat zal concreet gebeuren door de christelijke prediking om te zetten in profaan-humanistische termen met het oog op de verspreiding van de democratie, waarin de vrede, de rechtvaardigheid en de vooruitgang het materieel en cultureel welzijn van heel de mens en alle mensen zullen verzekeren » (punt 24 van de *150 PUNTEN VAN DE FALANX VAN DE ONBEVLEKTE*).

Onder onze ogen krijgt de MASDU steeds meer vorm. En naarmate hij meer vorm krijgt, verdwijnt de katholieke godsdienst van altijd naar de achtergrond. Maar de nieuwe ideologie kan onmogelijk de geestelijke honger van de massa bevredigen. Daarom voelen onze tijdgenoten zich zo aan hun lot overgelaten. Het zijn schapen zonder herders, want de herders hebben hen in de steek gelaten om elders aan de Toren van hun dwaze dromen te bouwen.

Om die reden is een katholieke Contrareformatie meer dan ooit nodig: de dwaasheden moeten doorprikt worden, de juiste leer terug geformuleerd, de katholieke hiërarchie opnieuw op het goede spoor gezet. Laten we blijven bidden voor de paus opdat hij, net als Petrus, zou « terugkeren en zijn broeders in het ware geloof bevestigen »!

redactie KCR

EEN KATHOLIEKE GEOPOLITIEK VAN HET OOSTEN

Anders dan de moderne historici in hun agnosticisme aannemen is God niet afwezig in de geschiedenis van de mensheid. Integendeel, vermits Hij bestaat, de mens geschapen heeft en zich aan zijn scheepsel heeft geopenbaard, is het de logica zelf dat Hij met de mensheid een plan heeft en haar richt op een einddoel. Abbé de Nantes noemt dat de « *goddelijke orthodromie* » : God heeft een *rechtlijnige koers* (van de Griekse woorden *orthos*, rechtlijnig, en *dromos*, loop) uitgestippeld waarvan Hij wil dat de mens hem volgt om zo zijn ultieme bestemming te bereiken. Maar omdat de mens een vrije wil heeft, kan hij meewerken aan dat grote plan voor zijn geluk of het tegenwerken met zijn eeuwige ondergang tot gevolg...

Alles begint in het oude Israël, dat de beloften van het Heil ontvangen heeft en dat als kleine, nietige natie op raadselachtige wijze overleeft tussen de twee wereldrijken die het omgeven : het Egyptische rijk en dat van de Assyriërs en de Babyloniërs in Mesopotamië. Maar naarmate het uur van de komst van de Messias op aarde nadert, zorgt de goddelijke Voorzienigheid voor twee nieuwe en uitzonderlijke krachten : Griekenland en Rome. De Griekse wijsheid en de Romeinse politieke orde voegen zich bij de goddelijke Openbaring die aan Israël toevertrouwd is.

Op het vastgestelde moment realiseert Onze Heer Jezus Christus de overgang van Jeruzalem naar Rome, van het eerste geopolitieke centrum naar het tweede, dat het centrum van de wereld is geworden : « *De katholieke Kerk, erfgename van het oude Israël, vestigt zich op de Romeinse orde en haalt haar inspiratie uit de Griekse wijsheid.* »

De Rooms-katholieke Kerk ontwikkelt zich in het Westen en brengt later, op de puinen van het Romeinse rijk, een buitengewone christelijke beschaving tot stand. Het Koninkrijk Gods op aarde krijgt gestalte. Maar wat gebeurt er ondertussen in het Oosten, dat toch ook gekerstend is ?

Binnen de katholieke geopolitiek waaraan we ons willen wagen, in de lijn van onze geestelijke vader, is het duidelijk dat er maar één bron is van een waarachtige en duurzame beschaving : de trouw aan de Rooms-katholieke Kerk en, via haar, aan het vruchtbare verbond tussen de Griekse wijsheid en de Romeinse orde, waarvan zij de erfgename is. In dat licht bestaat het drama van het christelijke Oosten er in dat het van die weldaad verstoken is gebleven... door zijn eigen schuld. Want vanaf de eerste eeuwen van het christendom put het Oosten zich uit in godsdienstige twisten, die onvermijdelijk leiden tot politieke scheuringen : beide ondersteunen elkaar. En het duurt niet lang of het trotse Constantinopel, dat het “nieuwe Rome” wil zijn, vertoont steeds duidelijker schismatieke tendensen ten opzichte van het eeuwige Rome, tot het zich in 1054 effectief afscheurt.

De barbaarse wereld profiteert van die religieuze en politieke wanorde om de christelijke beschaving te verjagen uit het Nabije Oosten en Noord-Afrika, gebieden die niet veel later zullen bedekt worden onder de lijkwade van de islam. In de 11de eeuw brengt de Turkse invasie een tweede, vreselijke klap toe aan de oosterse christelijke wereld door nagenoeg heel Klein-Azië in te palmen. In het licht van de goddelijke orthodromie zijn deze twee grote schokken van de Arabische en de Turkse veroveringstochten, die de oosterse christenheid ruïneren en de westerse – die aan de vooravond van het hoogtij van de middeleeuwen staat – ernstig bedreigen, volgens ons de vrucht van de ontrouw van het Oosten aan het goddelijke plan. Het is die geschiedenis die we in deze studie willen verhalen.

1. VAN AUGUSTUS TOT “MOHAMMED”

DE « PAX ROMANA » IN HET OOSTEN

OP het einde van een militaire campagne die vijftig jaar geduurd had, voltooidde Rome in 63 v. Chr. zijn verovering van het Oosten, na Klein-Azië, Armenië, Syrië en Judea onderworpen te hebben. Zo maakten de Romeinen een einde aan de macht van de laatste opvolgers van Alexander de Grote, maar hun erfenis behielden zij. In tegenstelling tot het Westen latiniseerde Rome zijn oosterse bezittingen niet ; het respecteerde het hellenisme en restaureerde het overal waar het aangetroffen werd.

In het bijzonder in Syrië remden de Romeinen de inlandse reacties af die misbruik hadden gemaakt van het verzwakkende gezag van de laatste Seleuciden : zij dwongen de Arameeërs in de pas te lopen, bevoorrechtten de Griekse steden en dreven de kleine Arabische sjeiks terug de woestijn in. Zo maakten zij een einde aan de eeuwenoude beweging waarbij Arabische stammen zich vestigden op het grondgebied van een sedentaire bevolking. Aretas, de emir van de

Nabateeërs die Damascus bezet hield, kon zijn stad behouden door een “cliënt” van Rome te worden.

Rome trok zijn lessen uit het hellenistische tijdperk. Het legde zijn heerschappij op aan alle streken die door en door Grieks geworden waren ; zo maakte het van Klein-Azië en Syrië Romeinse provincies. Maar over Armenië en Judea, die een delicatere aanpak vereisten, werd een protectoraat ingesteld. De kroon van Judea gaven de Romeinen aan het huis van Herodes de Grote, een Idumeeër die voldoende genaturaliseerd was om door zijn joodse onderdanen aanvaard te worden en die tegelijkertijd voldoende “vreemd” was om trouw de politiek van zijn broodheren uit te voeren. Tenslotte was Rome wijs genoeg om te verzaken aan heel het avontuurlijke gedeelte van Alexanders veroveringen : Iran werd aan de Parthen gelaten en de Eufraat werd de rijksgrens.

Twee keer nochtans probeerde Rome zich meester te maken van Mesopotamië. Een eerste poging had

plaats in 53 v. Chr. onder leiding van de *triumvir* Crassus, maar liep uit op een catastrofe bij Carrhae ; ei zo na kwam de Romeinse aanwezigheid in Syrië in het gedrang. Een tweede poging in 36 v. Chr. was evenmin succesvol en leidde ertoe dat de Parthen hun heerschappij over het gebied versterkten.

Op het Arabische schiereiland wekte het zuidelijke gedeelte, « *Arabia felix* », de belangstelling van de Romeinen omwille van de strategische ligging ervan aan de Rode Zee en met het oog op de specerijenhandel. Augustus stuurde er in 26-25 v. Chr. een expeditiekorps naartoe onder het bevel van Aelius Gallus. Het kleine Romeinse leger, dat onvoldoende voorbereid was op zo'n onderneming, slaagde er niet in om Marîb in te nemen en moest rechtsonder maken.

Deze mislukkingen in Mesopotomië en Arabië waren providentieel : Rome was verplicht om een realistische politiek te volgen en zijn krachten niet te verspillen in het Oosten. Tussen 21 en 19 v. Chr. sloot Augustus een verstandig compromis met de Parthen. De Romeinen engageerden zich om niet door te dringen in Centraal-Azië ; de Parthen van hun kant zagen af van elke bemoeienis met de mediterrane politiek en lieten Anatolië en Syrië definitief aan Rome.

Het was een wijze beslissing die Rome in het Oosten een duurzame vrede opleverde en toeliet dat het al zijn inspanningen kon wijden aan het grote werk van de romanisering dat in het Westen van start gegaan was. Omdat de Romeinen gefascineerd waren door het Oosten, in hun ogen de enige bron van rijkdom en cultuur, liepen zij het risico zich te laten absorberen door hun bezittingen in Afrika en Azië. Voortaan zouden Gallië en Spanje een tegengewicht vormen voor Egypte en Syrië, waardoor Rome werkelijk de centrale positie van scheidsrechter binnen heel het rijk kon innemen.

Zeker, de bedreigingen bleven : in Syrië-Palestina hadden Arabieren, Joden en Arameeërs het hoofd

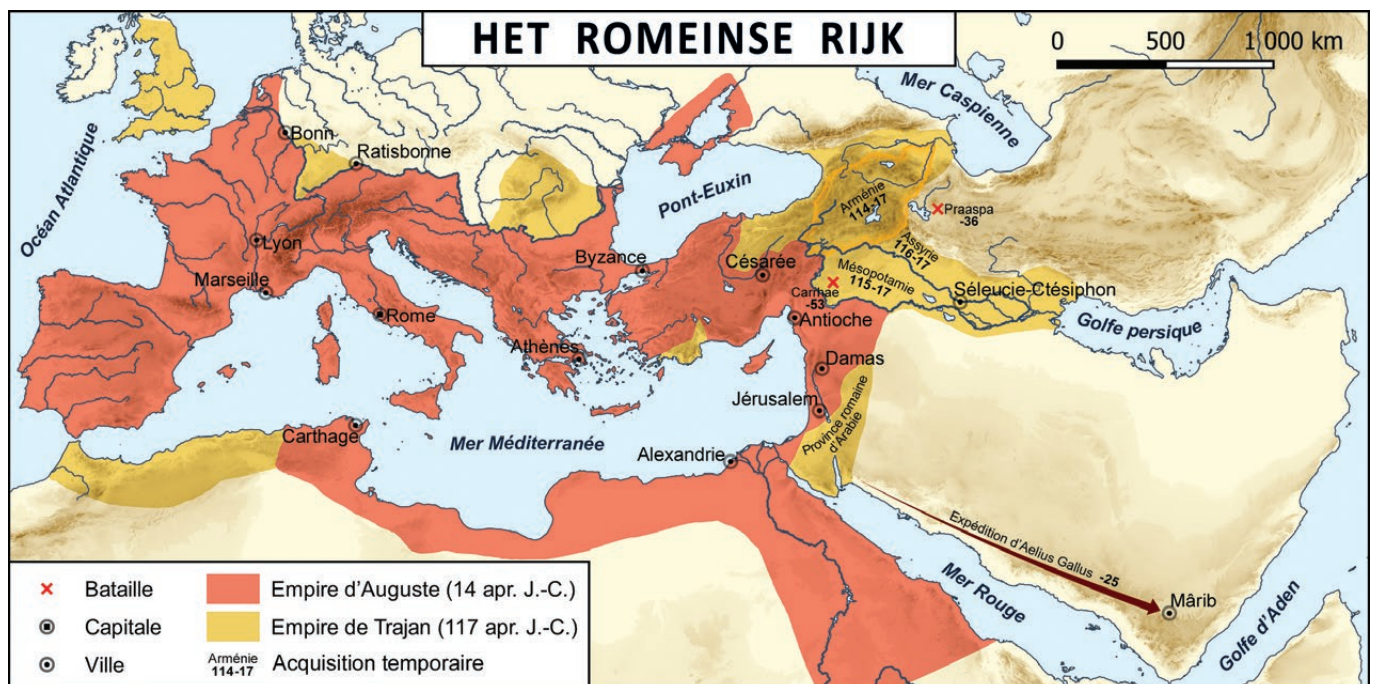
gebogen voor de Romeinse overmacht, maar de tegenslagen in het Tweestromenland hadden aangetoond dat de Arabieren klaar stonden om zich te verbinden met de Parthen voor de verdrijving van de Romeinen. Het Aramese koninkrijkje Osroëne, rond Edessa, wist zich staande te houden als een bufferstaat, bereid om een reactie tegen Rome uit te lokken. Ook de Joden tenslotte, die zeer negatief stonden tegenover de Romeinen, zouden niet aarzelen om in de Parthen hun bevrijders te zien.

VAN JERUZALEM NAAR ROME

In het begin van onze tijdrekening is Rome oppermachtig. Overal in het Rijk heerst de *Pax Romana*, ingesteld door Augustus. Onder zijn bewind komt Onze Heer Jezus Christus ter wereld en het is in een gestabiliseerd en door de Romeinse legioenen beschermd Oosten dat Hij zijn heilswerk tot voltooiing brengt. Vanaf Pinksteren verspreidt het Evangelie zich, om te beginnen in heel het hellenistische Oosten (zie HANDELINGEN 2). Het christendom overschrijdt nauwelijks de oostgrenzen van de Romeinse heerschappij, maar het keert zich wel vrij snel naar het Westen, overeenkomstig de middelpuntzoekende dynamiek die Augustus in het *Imperium* gelegd had.

De universele Kerk volgt deze beweging. De vervolging ontketend door Herodes Agrippa in 41 (zie HANDELINGEN 12) dwingt Petrus ertoe Jeruzalem te verlaten, hoogstwaarschijnlijk voor Antiochië, zoals veel christenen deden. Door zijn intrek te nemen in deze hellenistische metropool wordt hij haast vanzelf voortgedreven naar zijn einddoel, waarop ook de kosmopolitische havenstad Antiochië zich richt : Rome. In de hoofdstad van het Rijk vestigt hij definitief de zetel van de Plaatsvervanger van Christus op aarde, een stichting die in het bloed bezegeld wordt door de marteldood in Rome van de H. Petrus (13 oktober 64) en de H. Paulus (67).

Kort daarna komt de straf die Onze Heer Jezus aangekondigd had op Jeruzalem terecht. De opstand van Judea en Galilea tegen de Romeinse heerschappij

pij, vanaf 66, leidt tot de ondergang van de heilige stad in 70. Ondanks de totale verwoesting van de Tempel en het einde van de offerrituelen zijn er Farizeeën die ontsnappen naar Javne en zich daar met een ongelooflijke energie toeleggen op de redding van de eenheid van het jodendom. Zij werken een nieuwe liturgie uit die de verdwijning van de Tempel moet compenseren en leggen de basis voor een nieuwe, zeer antichristelijke "traditie". De joodse oorlog van 66-70 betekent in die zin het begin, en niet het einde, van een reeds lang sluimerend conflict met Rome.

DE CONSOLIDATIE VAN HET RIJK

Het Romeinse rijk maakt ook in de tweede eeuw nog een periode van stabiliteit mee die het toelaat zijn bewonderenswaardige werk te voltooien. De door Augustus gerealiseerde reorganisatie van de instellingen was van zo'n grote kwaliteit dat ze de middelmatigheid van zijn onmiddellijke opvolgers vlot overleefde. Met de dynastie van de Flaviërs (69-96) en vooral de Antonijnen (96-192) kende Rome echter een reeks merkwaardige keizers, die zich bewust waren van de betekenis van hun functie en van het algemeen belang dat moest gevrijwaard worden.

Hoewel het heidens was en de christenen vervolgde, bood het *Imperium* toch een kader en een politieke orde die het christendom toelieten er zich diep in te wortelen. In de tweede eeuw zijn Rome en het gebied rond Efeze, in de *provincia Asia*, de twee belangrijkste polen van de christelijke wereld. In het Oosten zijn er ook nog Antiochië en Alexandrië, waarvan de eerste kerstening aan Sint-Marcus toegeschreven wordt. De roem en het prestige van het Romeinse rijk zijn in die periode immens. Trajanus (98-117) maakt van deze "staat van genade" gebruik om het *Imperium* te voltooien. Syrië breidt hij in oostelijke richting uit tot Palmyra, dat de suzeriniteit van Rome aanvaardt. Hij annexeert op vreedzame wijze het oude koninkrijk van de Nabateeërs en maakt er de *provincia Arabia* van, met Bosra als hoofdstad.

Gesterkt door die successen besluit Trajanus om de oude oosterse droom van Rome terug op te nemen en de Parthen een gevoelige slag toe te brengen. Tussen 114 en 117 onderwerpt hij Armenië en Mesopotamië, waarvan hij Romeinse provincies maakt. Maar dan breekt plots in 115 een gewelddadige joodse opstand uit. Vanuit Cyrenaica (in het huidige Libië), Egypte en Cyprus slaat de rebellie over naar de Joden van het Tweestromenland én naar de naburige Arabieren en Arameeërs, waarop de Parthen meteen met een offensief beginnen. Heel het Semitische Oosten manifesteert zo zijn verwerping van Rome, dat zich verplicht ziet tot een harde militaire repressie. De expansie richting Iran wordt stopgezet.

Hadrianus, die Trajanus in 117 opvolgt, begrijpt dat het onmogelijk is dergelijke veroveringen te handhaven. Hij ontruimt Mesopotamië, schenkt Armenië zijn traditionele rol van bufferstaat terug en legt de oostgrens opnieuw bij de Eufraat. In latere

tijden zullen de legioenen nog regelmatig doordringen tot in het hart van het oude Babylon, maar Rome zal niet meer proberen om het Tweestromenland te annexeren. In 166 stelt Marcus Aurelius er zich tevreden mee het Romeinse protectoraat over Osroëne (Edessa) te verstevigen. In 195 hecht Septimius Severus de streek rond Nisibe in het noorden van Mesopotamië bij het Rijk aan, ter verdediging van Antiochië dat te dicht bij de Eufraat ligt [zie kaart p. 4].

Alle andere veroveringen behoudt Rome omdat ze gemakkelijk te verdedigen zijn en het gebied rond de Middellandse Zee tot één geheel aaneensmeden. In het Oosten verstevigt Hadrianus het Romeinse gezag door het propageren van de Grieks-Latijnse cultuur, die een grotere homogeniteit onder zijn onderdanen moet tot stand brengen. De provincie Arabië wordt zodanig geïntegreerd in het Rijk dat zij in de derde eeuw een keizer levert: Philippus Arabs (244-249).

Maar het gestook van de Joden houdt niet op. Wanneer Hadrianus de heropbouw van Jeruzalem beveelt als nieuwe stad die vorm moet geven aan de versmelting van *romanitas* en hellenisme, geeft hij de Joden van Palestina het ideale voorwendsel voor een derde grote opstand. Zij waren erg ongerust door de bekering tot het christendom van de besten onder hen en gingen gebukt onder de herinnering aan alle ellende die hen getroffen had. Hun antwoord op de "profanatie" van Hadrianus was een bloedige revolte tussen 132 en 135 onder leiding van een "messias", Simon bar Kochba. De Romeinen konden aan het verzet slechts een einde maken door het genadeloos de kop in te drukken. De toegang tot Jeruzalem, dat voortaan Aelia Capitolina zou heten, werd de Joden op straffe van de dood verboden.

De Joden hielden op een nationaal volk te zijn en werden quasi herleid tot een diaspora, die overigens actief en invloedrijk was en ondersteund bleef door de messiaanse hoop. Meer dan ooit hing die hoop af van het succes van de Parthen tegen Rome.

DE AFLOSSING VAN DE WACHT DOOR HET KRUIS

God had zich bediend van het heidense Rijk om er zijn Kerk te doen groeien, door het twee eeuwen van een providentiële stabiliteit te schenken. Er restte het *Imperium* nog enkel om zichzelf te bekeren.

Vanaf het einde van de dynastie van de Antonijnen komen de kiemen van ontbinding aan het licht. Rome kent een onherstelbare decadentie die zich vertaalt in een politieke, economische en morele crisis zonder voorgaande. In feite heeft het heidendom het Rijk volledig uitgeput. De "soldatenkeizers" van de derde eeuw zijn provincialen, aan de macht gebracht door hun eigen legioenen; ze hebben weinig banden met de oude Romeinse tradities, die trouwens zelf achterhaald zijn... Het Rijk kent lange perioden van anarchie en burgeroorlog waarvan de barbaren profiteren. In het Oosten leidt de verzwakking van de Romeinse macht tot de

geleidelijke verdwijning van het Grieks ten voordele van het Syrisch, het Aramees dialect van Edessa of het Koptisch in Egypte.

In 224 veegt een revolutie de Parthen weg en komen de Perzische Sassaniden aan de macht. Zij tonen zich veel agressiever en maken geen geheim van hun opzet: de heropricting van het oude rijk van Darius en Xerxes, een onrealistisch programma dat niettemin lange tijd de ambities van de nieuwe Perzische heersers zal voeden. Hun rijk is een geduchte tegenstander; het is sterk gecentraliseerd, onverdraagzaam tegenover buitenlandse invloeden en het wil zijn nationale eenheid uitsluitend vestigen op de godsdienst van het mazdeïsme (genoemd naar de oppergod Ahoera Mazda). Daartegenover voelt het *Imperium Romanum* zich zwak: het is op zoek naar een tweede adem die zijn decadent heidendom in al zijn uiteenlopende en tegengestelde vormen niet meer biedt.

Wat een contrast met de Kerk, die de beste vruchten van de Griekse en Latijnse traditie verzamelt! Op honderdvijftig jaar tijd heeft zij haar hiërarchische en organische eenheid krachtig versterkt. De pausen van Rome, die zich bewust zijn van de superieure functie waarmee zij bekleed zijn, tonen onophoudelijk hun zorg voor de Kerken van heel de christenheid, ook die van het Oosten. Zij oefenen zonder aarzelen hun gezag uit wanneer er lokale twisten uitbreken of de eerste ketterijen de kop opsteken.

Geleidelijk aan wordt de kerkelijke organisatie gekopieerd op die van het Rijk: naast de hoge functionarissen van de keizerlijke administratie staan voortaan de bisschoppen (de *diocesen* zijn oorspronkelijk Romeinse bestuurseenheden). Terwijl het *Imperium* door de ene zware schok na de andere getroffen wordt, is de Kerk de enige die een antwoord biedt op wat een onoplosbare toestand dreigt te worden. Zij doet dat door het Heil en het eeuwig leven te prediken en de noodlijdenden ter hulp te komen.

Vanaf het midden van de derde eeuw is het duidelijk dat de Kerk klaar staat om in de plaats te treden van een Rijk dat volkomen failliet is. Maar het heidense Rome keert de genade de rug toe en zoekt de wedergeboorte aan de kant die het meest tegengesteld is aan zijn tradities, genie en roeping: in het Perzische Oosten dat de Romeinen zo fascineert. Door de cultus van de Zon in te stellen en zichzelf tot god uit te roepen tracht Aurelianus (270-275) het mysticisme, dat de oosterse religies zoveel aanhangers bezorgt, in te schakelen ten voordele van de staat. Wanneer Diocletianus zich in 284 met het purper bekleeft, is het Grieks-Romeinse rijk van Augustus en Trajanus verworden tot een Aziatisch, barbaars en absolutistisch rijk.

HET CHRISTELIJKE ROMEINSE RIJK

In een laatste formidabele krachtingspanning probeert het heidense *Imperium* de Kerk definitief te vernietigen (303-311), maar het bloed van de christenen haalt het op de eredienst van de keizer. De bekering van Constantijn, de vrijheid die de Kerk geschonken wordt en de bijzondere gunsten die zij

van de keizer krijgt, hertekenen de verhouding van de krachten in het Oosten: in het grote duel met de Perzen is elke christen voortaan de objectieve bondgenoot van een Romeins rijk dat de kampioen van het christelijke geloof geworden is.

De Sassaniden beseffen dat trouwens maar al te goed: Perzië telde al verschillende christelijke gemeenschappen, in Ctesiphon, Arbeles, Nisibe... Ze werden vervolgd door de mazdeïstische clerus en keken uit naar een tussenkomst van Rome, wat de Perzische vorst deed vrezen voor een vijfde colonne in zijn rijk. Toen in 338 de oorlog uitbrak tussen Constantijn en Sapor II, moesten veel Perzische « *Nazareeërs* » dat met hun leven betalen, als christenen en als veronderstelde bondgenoten van de Romeinen.

Daarbij kwam voor de Perzen het gevaar dat uitging van de kerstening van Armenië. De bekering van Tiridates III (rond 300) had de traditionele bufferstaat definitief in het christelijke kamp doen kantelen. De Sassaniden konden een dergelijk christelijk bastion in hun flank niet dulden.

De bekering van het *Imperium* had ook een grote weerslag op de Joden. De neergang van Rome in de derde eeuw had hen gedwongen tot emigratie, zodat in de vierde eeuw het zwaartepunt van het joodse leven verschoven was naar Mesopotamië. Toen het Rijk overging naar het christendom begonnen de Joden gunstig naar de Perzen te kijken... en omgekeerd: voor die laatsten waren zij nu geestelijke bondgenoten tegen de christelijke Romeinen. Toch dient opgemerkt dat de Joden, die nu in het Tweestromenland op de grens tussen beide rijken leefden, eigenlijk belang hadden bij het voortduren van de Perzisch-Romeinse rivaliteit: hun hoop om hun bestaan als natie terug te vinden hing grotendeels af van het systeem dat de wereld in twee blokken verdeelde.

Spijtig genoeg voeren twee belangrijke gebeurtenissen verdeeldheid binnen in het christelijke Rijk: de crisis van het arianisme en de stichting van Constantinopel.

In zijn studie over de eerste grote ketterij die de Kerk teisterde tussen 320 en 381 wijst abbé de Nantes op drie grote geografische invloedssferen: om te beginnen Rome en heel het Westen, die achter de paus staan; ten tweede Antiochië, dat een rationalistische traditie heeft waaruit de ketterij van Arius voortgekomen is; tenslotte Alexandrië, dat zeer mystiek is en waarvan de grootste vertegenwoordiger de heilige bisschop Athanasius is, die zich onderscheidt door zijn intelligentie, zijn onverschrokken verdediging van de katholieke waarheid en zijn trouw aan de Roomse Stoel.

In 325 veroordeelt het concilie dat in Nicea doorgaat onder het voorzitterschap van keizer Constantijn de ketterij van Arius, die beweert dat de Zoon ondergeschikt is aan de Vader en slechts *Godgelijkelijk* is. De kerkvergadering proclameert dat Jezus Christus « *consubstantieel* » is met God de Vader, volgens een Latijnse terminologie waarmee veel Griekstalige oosterse bisschoppen moeite hebben,

maar die ze aanvaarden om aan de valse leer een einde te maken. Maar de crisis begint nog maar ! Onder leiding van Eusebius van Nicomedia vormen een aantal bisschoppen, die in het geheim ketters zijn en Rome vijandig gezind, een grote "liberale" partij die de terminologische kwestie misbruikt om heel het werk van Nicea teniet te doen.

En dan is er Constantijn zelf. Zijn bekering is ongetwijfeld oprecht, maar hij is nog te zeer door-drongen van de heidense praktijken van zijn voor-gangers. Onder het voorwendsel de eenheid binnen het Rijk te vrijwaren gaat hij zijn boekje te buiten en decreteert van bovenaf de verzoening tussen rechtzinnigen (*orthodoxen*) en ketters. Onder invloed van Eusebius schenkt hij genade aan de slechte bis-schoppen, terwijl hij de overtuigde aanhangers van Nicea afzet of verbant. Hij eist met andere woorden de godsdienstige soevereiniteit op in de lijn van zijn heidense voorgangers en zet de kwalijke traditie van het *caesaropapisme* in gang dat de diepe wonde van de Kerk in het Oosten zal worden.

DE PRIJS VAN DE RELIGIEUZE VERDEELDHEID

In 330 had Constantijn op de plek van het oude Byzantium Constantinopel gesticht. Strategisch gesproken was de keuze uitstekend : de stad lag op het raakpunt tussen het Westen en het Oosten. Maar de stichting bereidde de politieke scheiding van de twee delen van de mediterrane wereld voor. Bovendien plaatste zij « *het nieuwe Rome* » tegen-over het oude en maakte er een religieus centrum van dat afhankelijk was van de keizer. Constantijn schonk zo een hoofdstad aan de ketterij van het arianisme en aan een hele groep "politieke" oosterse bisschoppen die aanvaard hadden om de keizer als godsdienstig leider te nemen.

Zijn zoon Constantius II, die hem in 337 opvolgde voor het Oosten en in 350 alleenheerser over het volledige Rijk werd, ontpopte zich tot een fanatieke ariiaan en wierp zijn hele gewicht in de schaal tijdens de geweldige theologische strijd die de vierde eeuw overheerste. De ketterij stond op het punt te triomferen toen hij in 361 stierf. Het zou nog duren tot Theodosius de Grote (379-395) vooraleer de katholieke reactie eindelijk het pleit won, omdat het arianisme toen de keizerlijke steun verloor.

Door de ketterij te verdedigen tegen het ware geloof hadden Constantijn en zijn onmiddellijke opvolgers heel het Rijk aan het wankelen gebracht. Aan de ontbindende elementen hadden zij er een nieuw toegevoegd, ten nadele van de eenheid van de christenheid en haar expansie.

Net op dat ogenblik was Armenië eens te meer de speelbal tussen Romeinen en Perzen. In 363 behaalde het Sassaniden-

rijk de overhand en lijfde Armenië *de facto* in als protectoraat... waarop de vervolging van de kleine christelijke gemeenschappen herbegon. Constantinopel was meer bezig met het doen triomferen van de ariaanse ketterij in heel het Rijk dan met het helpen van de jonge Armeense christenheid ! Toen de Armeense patriarch Narses keizer Valens ging opzoeken om hem een bondgenootschap tegen de Perzen voor te stellen, nam de soeverein aanstoot aan het integrale katholicisme van zijn bezoeker en stuurde hem wandelen...

Keizer Theodosius, nochtans een verdediger van het katholiek geloof, maakte het verraad definitief door met de Perzen de verdeling van Armenië te onderhandelen : het grootste deel ervan ging naar die laatsten. Het was een politieke fout, die het Romeinse rijk beroofde van een bufferstaat, maar ook een religieuze fout, want de Armeense christenen werden voorgoed uitgeleverd aan de vervolging.

DE STRIJD OM HET ARABISCHE SCHIEREILAND

Het conflict met Perzië breidde zich uit tot aan het zuiden van Arabië. Dat was altijd buiten de grenzen van het Romeinse *Imperium* gebleven, net zoals de rest van het schiereiland trouwens. De meeste Arabieren, gegroepeerd in stammen, gingen gewoon voort met hun nomadenbestaan en bedreigden met hun razzia's nu eens Perzië, dan weer het Romeinse rijk. Om zich daartegen te beschermen waren beide blokken begonnen met het in dienst nemen van bepaalde stammen ; zo richtten de Perzen in de vierde eeuw rondom Hira een Arabisch vazalrijkje op.

Tegelijkertijd begon vanaf het midden van de eeuw het geloof door te dringen bij de Arabische stammen. Dat was te danken aan de monniken in de woestijnen van Syrië en Palestina. Door de bekeringen werden steeds meer "Saracenen" aange-trokken tot de oostelijke gebieden van het Romeinse rijk, waarna zij er zich ook definitief vestigden.

Constantius II vatte toen een groots geopolitiek plan op. Om de hinderpaal die de Perzen opgeworpen hadden tegen de handel met het Verre Oosten

Maquette van Constantinopel, de schitterende stad die Constantijn de Grote in 330 stichtte aan de Bosporus. Het « *nieuwe Rome* » zou zich snel ontwikkelen tot een splijtzwam op politiek en godsdienstig gebied.

– zij hadden de commerciële routes afgesloten – te omzeilen, besloot hij de Romeins-christelijke invloed te doen doordringen tot in het zuiden van Arabië. Van de bestaande vorstendommen daar wou hij bondgenoten maken aan de zuidflank van het Sassanidenrijk en zo de voor het *Imperium vitale* handelslijnen terugvinden. In 356 vertrok een gezantschap naar Jemen, naar het rijk van de Himyarieten, die toen overheerst werden door de pas gekerstende Abessiniërs. De missie leidde tot de bekering van de onderkoning en de bouw van verschillende kerken.

Dit was echter slecht nieuws voor de plaatselijke Joden, die zich in Himyar al stevig ingeplant hadden. Zij voelden zich bedreigd door de komst van het christendom en verwekten een felle anti-Romeinse, antichristelijke en pro-Perzische opstand onder de autochtone bevolking. Rond 370 werd de gekerstende onderkoning afgezet en legde de nieuwe dynastie de eed van trouw aan Sapor II af!

De nieuwe sjah, Sapor III, was minder oorlogszuchtig ingesteld en ondertekende in 383 de vrede met de Romeinen. Beide rijken zochten toenadering tot elkaar en de Sassanidenvorst beloofde de christenen in zijn rijk bescherming. De vervolgingen hielden op en de Kerk kon zich uitbreiden en organiseren onder toezicht van de bisschoppen van Syrië en Romeins Mesopotamië. In 410 kwamen veertig bisschoppen bijeen in Seleucia-Ctesiphon om de canons van het concilie van Nicea aan te nemen zowel als de instellingen en de discipline van de Latijnse Kerk. Het was een beloftevolle evolutie! Jammer genoeg besloot de Perzische Kerk elf jaar later om zich af te keren van de Romeinse invloed. Was het om een einde te maken aan het vooroordeel dat de christenen aanhangers van Rome waren? In elk geval verklaarde het hoofd van de hiërarchie, de *katholikos*, dat hij nog alleen van Christus zelf afhing en het gezag van de Syrische bisschoppen verwierp.

KETTERIJEN EN CONCILIES

Met de hulp van Theodosius maakte het concilie van Constantinopel in 381 een einde aan het arianisme. Maar dat betekende nog geen volledige terugkeer naar de vrede in de Kerk en in het Rijk. Want datzelfde concilie bepaalde ook dat « *de bisschop van Constantinopel het ereprimaatschap bekleedt na de bisschop van Rome, omdat Constantinopel het nieuwe Rome is* ». Dat kwam er op neer dat de stad van Constantijn aan Rome enkel het privilege van een hogere ouderdom verleende, dus niet omdat het hoofd van de apostelen er zijn zetel gevestigd had, maar enkel omdat Rome vóór Constantinopel de stad van de keizers geweest was.

Niet alleen Rome toonde zich ongerust over deze mateloze pretentie. Ook de machtige, aloude Kerk van Alexandrië, getooid met het prestige van de H. Athanasius, aanvaardde niet dat men haar naar de derde plaats verwees. Het resultaat was een zeer felle tegenstand tegen Constantinopel. Bij de dood van de keizer in 395 werd het Rijk definitief verdeeld in een westelijke en een oostelijke helft en werd de stad aan de Bosporus de hoofdplaats van het

Oost-Romeinse rijk. En ze was vast van zin ook de eerste zetel van de Kerk in het Oosten te blijven!

Een nieuwe theologische crisis wierp olie op het vuur. Ze werd uitgelokt door Nestorius, patriarch van Constantinopel, die onderwees dat het Woord, vóór alle tijden geboren uit de Vader, niet hetzelfde kon zijn als Hij die, in de tijd, uit de Maagd Maria geboren was; het was een pure genade dat de mens Jezus verenigd werd met het Woord... Op vraag van de paus, de H. Celestinus, kwam de H. Cyrillus tussenbeide om aan het schandaal een einde te maken. Als patriarch van Alexandrië deed hij dat met des te meer vurigheid omdat het conflict Constantinopel in opspraak bracht!

Cyrillus deed het zuiverste katholieke geloof zegevieren op het concilie van Efeze in 431: het mensgeworden goddelijke Woord heeft slechts één natuur (monofysitisme), Jezus is volledig God en volledig mens en daarom verdient Maria de titel van *Theotokos*, « Moeder Gods ». Constantinopel moest de uitkomst wel aanvaarden en de keizer deed ze respecteren. Nestorius werd afgezet, het merendeel van zijn aanhangers sloot zich aan bij de rechtzinnige leer en de onverzoenlijken werden van hun bisschopszetel verjaagd.

Toch ging het om een erg kwetsbare triomf: de mystieke “één-natuurleer” van de H. Cyrillus zinde de rationalisten van Antiochië niet en ook de Latijnse Kerk was niet helemaal overtuigd. Nieuwe ketters kwamen op de proppen met weer nieuwe theorieën, zo bv. dat het Woord geen volledige menselijke natuur had aangenomen, maar dat het zichzelf een lichaam had gegeven waarin het de rol van ziel speelde. Dit rondt ketterse « monofysitisme », dat van Jezus een tweeslachtig “monster” maakte, stelde de prachtige formule van Cyrillus in een slecht daglicht. Nu was het de beurt aan Constantinopel om te trachten Alexandrië te vernederen!

De keizer roept een groot concilie van 520 bisschoppen samen in Chalcedon, in 451, om het Rijk godsdienstige vrede te schenken. De kerkvergadering verklaart plechtig dat er in de ene Persoon van God de Zoon twee verenigde, onveranderlijke, onvermengde en onscheidbare naturen zijn, de goddelijke en de menselijke. Deze twee-naturenleer « wordt uitgedrukt met een onfeilbare klaarheid, maar op een kille manier, zonder de verheven emotie van het mysticisme van Alexandrië en de warmte van de Cyrillische vroomheid » (abbé de Nantes). Een groot deel van de Kerk in het Oosten steigert. Twee naturen? Dat betekent een terugkeer naar de ketterij van Nestorius! « Heel het monofysitische Oosten wordt beroofd van zijn traditie en voelt een diepe bitterheid, terwijl de nestorianen overal terug de kop opsteken. »

Met de steun van de keizer wordt het dogma van Chalcedon in heel het Rijk opgelegd. Het vrijwel directe gevolg van het concilie is echter een groot schisma: de aanhangers van het monofysitisme verdedigen hardnekkig een leer die niets meer te maken heeft met de H. Cyrillus en scheiden zich af, waarbij zij de grote massa van het volk meeslepen.

De oriëntaals-orthodoxe Kerken verwerpen tot op vandaag de twee-naturenleer van Chalcedon...

BYZANTIJS CAESAROPAPISME

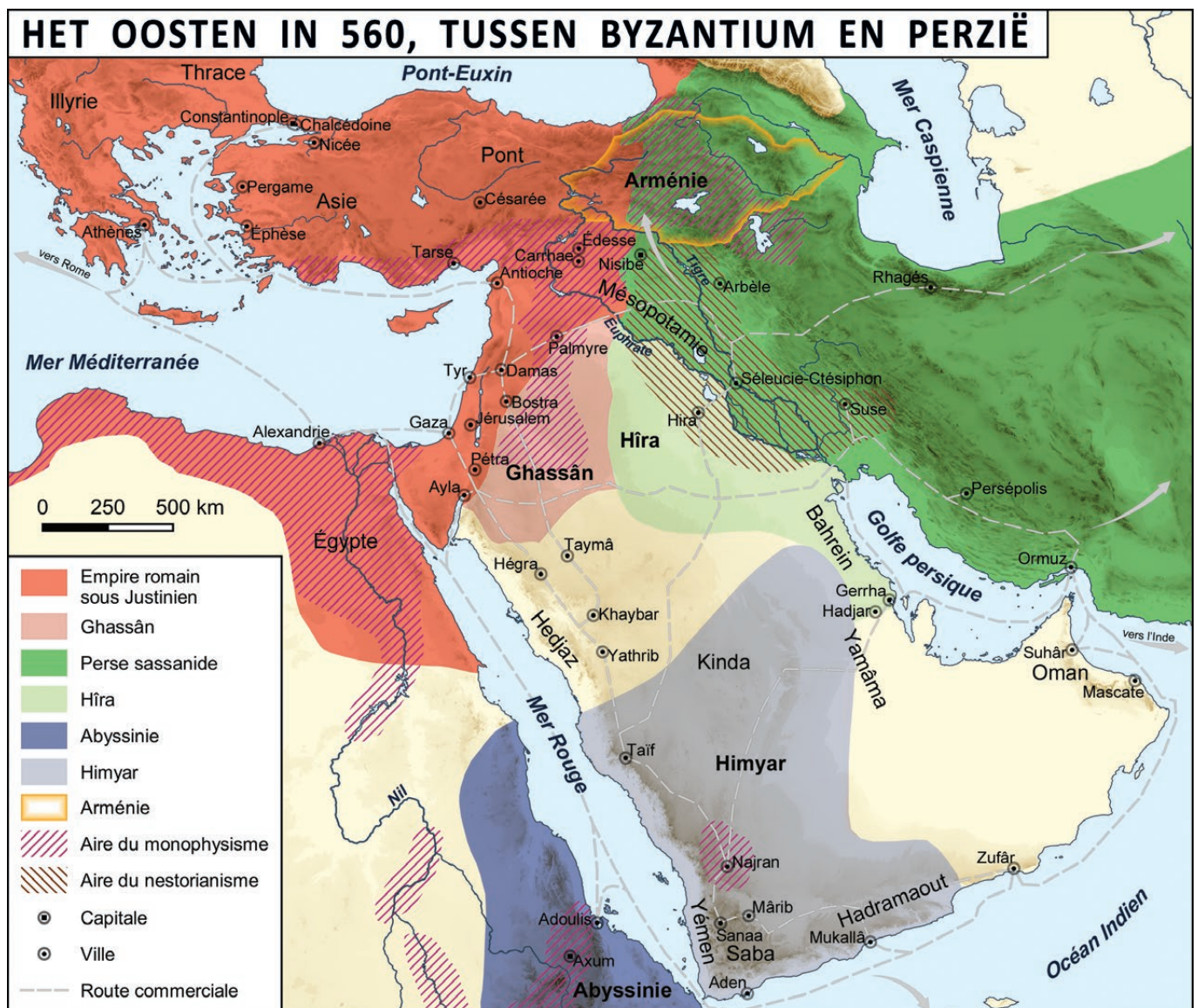
In het Westen stortte het Romeinse rijk in 476 definitief in elkaar onder het beuken van de barbaren. Maar de Kerk « bewaarde er met het geloof en de christelijke tucht ook alle schatten van het denken, de orde en de beschaving van Rome » (punt 55 van de 150 PUNTEN VAN DE FALANX VAN DE ONBEVLEKTE). De ommekeer is reusachtig, maar is niettemin het begin van een nieuw tijdperk in het Westen. Dat draagt het stempel van de theologie en het christelijke politieke denken van de H. Augustinus, die de voorwaarden voor een waarachtige politieke vooruitgang uiteenzet : het onderscheid tussen het geestelijke en het wereldlijke gezag, allebei soeverein op hun domein, maar verenigd met het oog op de heerschappij van Jezus Christus.

Het Oost-Romeinse rijk, dat nu alleen blijft voortbestaan, belichaamt het tegendeel van deze principes. In de vijfde eeuw verschijnt Constantinopel als de zetel van een heuse « staatskerk » ; de keizer en de patriarch doen er alles aan om die zetel het gepaste belang te verlenen. Na het concilie van Chalcedon moet de heilige paus Leo de Grote woe-

dend vaststellen dat de pretenties van de keizerlijke hoofdstad door de kerkvergadering bevestigd zijn : het patriarchaat Constantinopel oefent nu gezag uit over de bisdommen Thracië, Azië en Pontus ; bovendien krijgt elke oosterse gelovige de vrijheid om een beroep te doen op de patriarch, die zich zo kan bemoeien met de zaken van de andere patriarchaten. De bisschop van Constantinopel staat inzake beroepsrecht dus op gelijke voet met de paus !

In feite is het hoofd van de « Kerk van het Oosten » niet zozeer de Byzantijnse patriarch als wel de keizer zelf. De patriarch lijkt meer en meer op een soort « minister van eredienst » die volledig afhankelijk is van de wisselvalligheden van de keizerlijke godsdienstpolitiek. Het is een delicate toestand, maar de patriarch aanvaardt die omdat hij de ambitie koestert om over heel het Oosten te regeren en samen met zijn meester Rome een hak te zetten.

Het Rijk vreest dat zijn zuidoostelijke gebieden, die in hoge mate gewonnen zijn voor het monofysitisme, zich zullen afscheuren. Daarom streeft het naar een zo groot mogelijke eenheid op religieus vlak. Maar het gaat nog enkel om een puur politiek streven, niet meer om de dogmatische waarheid. Zo is er onder keizer Zeno (474-491) de sluwe poging van patriarch Acacius, die de monofysitische

ketters een “verzoeningsformule” voorstelt... waarbij het dogma van Chalcedon stilletjes onder de mat geveegd wordt. In Rome echter doorziet de paus, de H. Felix III, onmiddellijk het manoeuvre: in 482 excommuniceert hij Acacius, die gesterkt door de steun van de keizer rebelleert en heel het Oosten meesleurt in een schisma dat zal duren tot 518.

Deze crisis heeft een gewichtige weerklink in het Westen. De Gallo-Romeinse bisschoppen – de H. Avitus van Vienne, de H. Remigius van Reims – blijven wel verder trouw aan de rijksgedachte, maar keren een keizer die ontrouw aan Rome is de rug toe. In plaats daarvan vestigen zij hun hoop op de barbaarse vorsten en meer in het bijzonder op Clovis en zijn Franken.

Wat het Rijk betreft, accentueert het schisma de culturele scheiding met Rome. Keizer Anastasius (491-518), een overtuigde monofysiet, zet zich resoluut in om van het Rijk een macht te maken die meer Grieks-oosters dan Romeins is. Onder zijn bewind verovert de ketterij de bisschopszetels van Constantinopel, Antiochië en Alexandrië. Wel ondersteunt hij de Armeniërs tegen hun Perzische vervolgers, maar hun hiërarchie verwerpt het dogma van Chalcedon en blijft dat doen ook wanneer Constantinopel in 518 terugkeert tot de Rooms-katholieke eenheid. Het gevolg is een diepe geestelijke kloof tussen Byzantijnen en Armeniërs, die later nooit zal overbrugd worden.

Uiteraard profiteert Perzië hiervan, temeer omdat de Perzische christenen kort tevoren het nestorianisme hebben omarmd. Zijn christelijke onderdanen vormen geen bedreiging meer voor de sjah nu zij een ander geloof belijden dan dat van de keizer in Constantinopel!

JUSTINIANUS EN ZIJN OPVOLGERS

In 527 bestijgt Justinianus de Oost-Romeinse troon, de man die de geschiedenis zal ingaan als Justinianus de Grote. Zijn opzet is inderdaad ontzagwekkend: het terugwinnen van de westelijke gebieden van het vroegere Rijk. Maar de betrekkingen tussen Constantinopel en Rome lijden onder het statuut van de patriarch, die door de keizer beschouwd wordt als « *het hoofd van alle Kerken van het Oosten* ». En hoeveel eerbied Justinianus ook mag betuigen aan de paus, zijn opvatting over zijn eigen gezag leidt de keizer ertoe zich ook zelf te gedragen als een echte godsdienstige leider. De pausen Silverius, gestorven in ballingschap in 537, en Vigilius, verbannen naar een eilandje in de Zee van Marmara, zijn daar het beste bewijs van: zij werden het slachtoffer van de keizerlijke gramschap toen zij zich verzetten tegen zijn politiek van verzoening met de monofysieten.

Toen Justinianus in 565 stierf, was hij er in geslaagd een belangrijk deel van de oude westelijke gebieden terug te winnen: Italië, het zuiden van Spanje en Noord-Afrika. Maar zijn werk was de vrucht van een uitzonderlijk sterke persoonlijkheid en van gunstige omstandigheden; het stortte na hem met een verbazingwekkende snelheid terug in elkaar. Byzantium was in feite niet in staat om het

Westen werkelijk terug in handen te nemen en het een gezondmakend regime te schenken. Net als de Goten, die het met veel moeite verslagen had, bleek het Oost-Romeinse rijk een macht uit het verleden, arm aan hernieuwende ideeën en onbekwaam om zich te verheffen boven de eigen oosterse routine.

Bovendien had de keizer geen enkele van de ernstige moeilijkheden opgelost die een rijk zonder echte eenheid ondermijnden. Hij bemoeide zich voortdurend met de godsdienstzaken en was heel dubbelzinnig in zijn zagezegde verdediging van de rechtzinnige leer, op het moment dat keizerin Theodora onafgebroken steun verleende aan de monofysieten. Zijn bewind vergrootte zo alleen maar de onbeschaamdheid en de onbuigzaamheid van de ketters, waardoor de dreiging van een afscheiding van hele territoria steeds scherper vorm aannam.

Ondertussen legde in het Westen de heilige paus Gregorius, kerkvader (590-604), de basis voor een nieuwe orde: de christenheid, het geheel van christelijke naties onder de herdersstaf van de Kerk.

De opvolgers van Justinianus spanden zich in om het Rijk te laten voortbestaan, maar waren onbekwaam om het volle gewicht van de erfenis die hij hen nagelaten had te dragen. Alleen de steun van het Roomse pausdom had hen kunnen helpen, maar in plaats daarvan klampten zij zich vast aan de hoogmoedige droom van Constantinopel als hoofdstad van het Oosten en rivaal van Rome. In 588 had de patriarch zich trouwens de titel van “oecumenisch patriarch” toegeëigend, waarmee hij aanspraak maakte op het universele oppergezag over alle andere bisschoppen met inbegrip van de paus!

EEN ARABISCH SCHIEREILAND IN VOLLE GISTING

De rivaliteit tussen het Oost-Romeinse rijk en Perzië begunstigde steeds meer de vereniging van afzonderlijke Arabische stammen ten dienste van een van de twee rijken. Om een tegengewicht te bieden tegen het koninkrijk Hira, vazal van de Perzen, probeerde Justinianus de bedoeïenen van de Hedjaz samen te brengen in een pro-Romeins en christelijk vorstendom. Zo riep hij aan de grens van Palestina het Ghassanidenrijk in het leven; in 529 schonk hij hun leider Al-Harit de hoogste Byzantijnse waardigheid, die van *patricius*.

Maar Constantinopel had geen enkele vorm van koloniale of missionaire politiek en liet de kans liggen om deze stammen te beschaven. Zijn “Arabische politiek” beperkte zich tot het gebruik van de autochtonen als betaalde hulptroepen tegen de stammen die voor de Perzen vochten. Er was geen sprake van enige vooruitgang van de Romeins-christelijke invloed in de Hedjaz. Erger nog, de Ghassaniden werden beïnvloed door de monofysitische propaganda. Het resultaat was een laagje christelijke vernis op een door en door heidense ondergrond, maar ook voortdurende wrijvingen met de keizer. Uiteindelijk ontwikkelden deze Arabieren een diepe haat ten overstaan van het rechtzinnige christendom, dat zij gelijkgesteld met een Rijk waarvan ze niet hadden leren houden.

Zowel de bedoeïenen van Hira als die van Ghas-

san gedroegen zich zo onhandelbaar en berokkenden met hun razzia's, ook in het gebied van hun broodheren, zoveel schade dat Constantinopel en Perzië ongeveer rond dezelfde tijd (einde zesde eeuw) besloten om de banden met hun vazallen door te snijden. Het was een logische beslissing, maar geen van de twee grote rijken deed er op termijn zijn voordeel mee: ondanks alles vormden de vazalstaten een beschermende barrière die nu wegviel; in plaats van met koningen die zij konden controleren, hadden Perzen en Romeinen nu terug te maken met een hoop nomadenstammen die hen volledig ontsnapten.

Van het gebrek aan kolonisatie van de Hedjaz en de bedoeïenen profiteren de Joden. We zagen al dat zij in Himyar, in het zuiden van het schiereiland, met succes de pogingen tot christelijke missionering hadden tegengewerkt. Maar in het begin van de zesde eeuw krijgen de christelijke Abessiniërs opnieuw vaste voet aan de grond in Jemen. Zij vestigen er een christelijk koninkrijk dat bloeit tussen 525 en 572. De taaie Joden, vol ambitie en ondernemingszin, vatten het plan op om hun verloren terrein te reconstrueren in de Hedjaz. Geleidelijk aan breiden zij hun invloed uit over de belangrijke oasen langs de karavaanroutes: Jathrib, Khaïbar, Teima.

In de loop van de zesde eeuw zijn de Joden in heel het schiereiland erg actief. Ze voeren vooruitstrevende technieken in voor irrigatie en bodembewerking, ze ontwikkelen de kunsten en nieuwe ambachten. Onder hun gezag bereiken de streken in het noorden van de Hedjaz nagenoeg hetzelfde hoge beschavingsniveau als *Arabia Felix* in het zuiden van het schiereiland. Wanneer in 584 de barrière van het Ghassanidenrijk valt, openen zich grootse perspectieven voor de Joden: er is een territoriale aansluiting mogelijk tussen de Hedjaz, ondertussen een echte joodse provincie, en het aloude land van de voorvaderen. Als ook in Jeruzalem, op dat moment nog in Romeinse handen, het koninkrijk Israël zou kunnen hersteld worden, dan tekent zich het perspectief af van een rijk dat niet moet onderdoen voor dat van Salomon!

EEN GROTE-TENTBEDOEÏEN SCHRIJFT DE KORAN

De strijd tussen christenen en Joden om het overwicht in het zuiden van het Arabisch schiereiland heeft zijn sporen nagelaten in de Koran. Dit boek is een overduidelijk getuigenis van de diepe invloed van zowel het jodendom als het christendom op de Arabische ziel, die zij om beurten domineerden. De indruk die beide godsdiensten nalieten, was die van een bepaalde gemeenschappelijke achtergrond, eerder dan die van hun onderlinge tegenstelling. De Arabieren waren geneigd « *Jezus te adopteren, maar als een joodse profeet, en God te vereren met een evangelische nuance die dicht bij de idee van Vaderschap staat* » (Georges de Nantes, *LE KORAN*, deel 1, p. 334).

Op basis van soera II blijkt de schrijver van de Koran iemand te zijn die doordrongen is van deze synthese. Hij is ontwikkeld en beschikt over een uitgebreide joodse en christelijke kennis. Volgens een hypothese van onze vader was hij « *un Himyarite de*

grande tente », een grote-tentbedoeïen uit Himyar. Het verschil tussen voor- en tegenstanders van de christelijke mysteries van de H. Drie-eenheid en de Menswording wil hij neutraliseren en de onderlinge uitsluiting tussen joden en christenen wil hij overstijgen. Hoe? Door op een stoutmoedige manier te stellen dat de eenheid van beide Bijbelse godsdiensten ligt in het verbond dat God met Abraham gesloten heeft... niet in Izaäk, maar in Ismaël, de eerstgeboren zoon en de voorvader van de Arabieren.

Het is een geniale roofpartij. Van de Joden steelt hij het exclusieve karakter van hun uitverkiezing in Abraham en Izaäk; aan de christenen ontnemt hij het privilege van hun adoptie als kinderen van God in Jezus Christus. De schrijver duidt het Arabische ras aan als de bezitter van « *de volmaaktheid* », 'islâm, van de oorspronkelijke godsdienst. Bovendien is dat ras geroepen om die volmaakte godsdienst te herstellen in Jeruzalem. De gebeurtenissen die het Oosten vanaf 602 door elkaar schudden, zullen de auteur van de Koran de gelegenheid geven om te trachten zijn groots opzet te realiseren.

DE VAL VAN JERUZALEM

Een zoveelste fase in de nooit aflatende oorlog tussen het Oost-Romeinse rijk en Perzië was in 591 geëindigd in het voordeel van Constantinopel: de Romeinen kregen het grootste deel van Perzisch Armenië in hun bezit en de nieuwe sjah, Chosroës II, was schatplichtig aan keizer Mauricius, aan wie hij zijn troon te danken had. Maar in 602 kwam Mauricius tijdens een militaire opstand om het leven. Onmiddellijk viel Chosroës met zijn Perzische legers en hun Mongoolse hulptroepen Armenië en Romeins Mesopotamië binnen. Toen de chaos in Constantinopel in 610 eindelijk bedwongen was dankzij de machtsovername door een krachtdadige heerser, Heraclius, stond het rijk er slecht voor: de Perzen waren de Eufraat overgestoken en stonden in 613 in Chalcedon, aan de Bosporus!

De Joden van Palestina, Arabië en heel de diaspora juichen. Hun traditionele bondgenootschap met de Perzen zal hen, zo hopen zij, geen windeieren leggen. In 614 is heel Syrië in Perzische handen en komt de stad Jeruzalem in het vizier. Geleid en geholpen door de Joden, maar ook door een stevig Arabisch contingent onder leiding van de auteur van de Koran – dat leert ons een wetenschappelijke analyse van soera III – kunnen de troepen van Chosroës zich datzelfde jaar meester maken van de heilige stad. Het Ware Kruis van Christus wordt als trofee naar Ctesiphon gezonden, terwijl ook patriarch Zacharias en talrijke christelijke gevangenen die weg opgaan.

In uitvoering van een overeenkomst tussen de Perzische generaal en de Joden krijgen die laatste het bewind over Jeruzalem en misschien ook over een deel van Palestina. Beroofd van de heilige stad sinds het jaar 70, heersen de Joden er nu opnieuw. Betekent dit eindelijk de zo lang verhoopte revanche van de Synagoog op het Kruis?

[wordt vervolgd]

broeder Michel-Marie van de Cabeco

DE VS WILLEN OEKRAÏNE GEBRUIKEN OM RUSLAND TE Vernietigen

Pater Daniël Maes, de bekende Vlaamse norbertijn die in het klooster van Mar Yakub bij Damascus de oorlog in Syrië zelf meemaakte en in zijn boek « *POETIN EN ASSAD HEBBEN ONS LEVEN GERED* » de manoeuvres van Washington tegen president Assad ontmaskerde, publiceerde op 10 mei jl. een interessante bijdrage over Oekraïne, die we hieronder overnemen. Zij bevestigt onze eigen analyse zoals die uiteengezet wordt in de meest recente nummers van *DE ACTUALITEIT DOORLICHT*.

ENKELE jaren geleden bezocht ik samen met Zwitserse vrienden Aleppo dat toen net bevrijd was. Onverwachts werd ik op straat aangeklampt door een Amerikaanse vrouw die vroeg of ik Pater Daniël was, wat ik bevestigde. Ze zei dat ze een medewerkster was van Richard Black en wilde me hartelijk groeten, ook namens hem, maar vooraleer ik haar iets kon vragen verdween ze weer in een gezelschap, waarmee ze blijkbaar Aleppo bezocht.

De Amerikaanse kolonel Richard Black heeft in april 2014 een brief geschreven aan de Syrische president, waarin hij hem bedankt voor zijn moedige inzet voor zijn volk, ook voor de verschillende geloofsgroepen en zijn blijvende strijd tegen de buitenlandse (ook VS-) terreur. Ik ontdekte in die brief een vooraanstaand politicus met een scherp inzicht, een rugengraat en een geweten. In mijn wekelijkse bericht schreef ik hierop een commentaar die blijkbaar vertaald is en op een of andere wijze op zijn bureau belandde.

Welnu, deze week stuurde een vriend, een gepensioneerd Franse chirurg, die enige tijd met ons heeft meegeleefd en al in verschillende landen in oorlog zijn diensten heeft aangeboden, me een lang getuigenis van deze Richard Black: « *Document : les Russes ne peuvent pas se permettre de ne pas gagner cette guerre* » [*Document : de Russen kunnen zich niet veroorloven deze oorlog niet te winnen*]. Een dag later kreeg ik de Vlaamse vertaling samen met de video in het Engels. Wie door de media nog niet gehersenspoeld is, zal hierin de hoofdlijnen vinden van het conflict rond Oekraïne en de gehele geopolitiek.

Richard Black is Amerikaans republikeins senator (Virginia) met een behoorlijke staat van dienst vanaf de oorlog in Vietnam, met 269 missies als helikopterpiloot. Hij noemt zich zeer pro-Amerikaans en was bereid om zijn leven te geven in de strijd tegen Rusland. Het huidige Rusland is echter helemaal niet meer de vroegere Sovjetunie. Het Russische volk is nu het meest christelijke van alle grote naties. Rusland heeft het gezin in ere hersteld en is steeds terughoudender tegenover abortus. Helaas blijven de media Rusland afschilderen als de vroegere USSR.

Uitvoerig spreekt hij over het enorme verschil van oorlogsvoeuring door Amerika en door Rusland. Hij bezocht Aleppo dat van 2012 tot 2016 voor een flink deel vernietigd werd. Het was "het Stalingrad van de Syrische oorlog". De wredeste terroristen, door het Westen opgeleid, bewapend en betaald, deden wat de VS al in zovele landen hadden gedaan: zonder enige terughoudendheid de burgerbevolking uitmoorden, alle infrastructuur vernietigen, wooncentra tot puin herleiden. Hiertegenover staat de huidige Russische inval in Oekraïne in fel contrast, zo stelt Black. Rusland wil geen oorlog en poogt al decennia om in redelijk overleg te komen met het Westen.

Een van de grootste tragedies van onze tijd ziet Richard Black in het feit dat we niet in staat geweest zijn de NAVO op te bouwen. Nadat het Warschaupact ontbonden was, moest ook de NAVO ontbonden worden. Dit is niet gebeurd. En de NAVO heeft maar reden van bestaan als ze een vijand heeft. Vandaar de opgevoerde

haat tegen Rusland.

In Oekraïne begaan de neonazi's de grootste gruwelen tegenover hun eigen Russische Oekraïners en de media met al hun perspapegaaien kunnen dag na dag de schuld van al die gruwelen zonder moeite aan Rusland geven, terwijl de Russen net zoveel mogelijk burgers willen sparen. Washington wil Rusland echter tot oorlog dwingen en de Amerikanen zorgen ervoor dat ze de steun krijgen van een gehersenspoelde Europese openbare opinie. Ondertussen is er alleen maar onnoemelijk lijden voor het Oekraïense volk en voor de Russische soldaten die geen oorlog willen.

Als er een atoomoorlog van komt, zullen het (nogmaals) de VS zijn die hiervan de aanstoker zijn. De Amerikaanse wapenbazen geven geen zier om een uitgemoord Oekraïens volk, een verwoest land, een tot armoede vervallen Europa en het Russische volk dat lijdt, integendeel. Minister van Buitenlandse Zaken Colin Powell kon de wereld destijds overtuigen dat Irak moest verwoest worden door een simpele tube (van parfum?) te tonen; en toen Madeleine Albright, destijds staatssecretaris, de vraag kreeg of het verantwoord was door sancties meer dan een half miljoen Irakese kinderen van honger en ontbering te laten omkomen, was haar antwoord koudweg: "Wij denken van wel." Dat was en is de politiek van de Amerikaanse leiders. [...]

Het doel nu is en blijft: Rusland van de kaart vegen. [...] En Europa steunt blindelings de Amerikaanse voorstelling van zaken en helpt naïef mee aan de totale vernietiging van Oekraïne en tegelijk aan zijn eigen ondergang.

HET GRAF VAN CHRISTUS

GEEFT ZIJN GEHEIMEN PRIJS

De graftombe van Onze Heer Jezus Christus bevindt zich in de eerbiedwaardige kerk van het H. Graf in het hart van Jeruzalem. In oktober 2016 kreeg een team van archeologen 60 uur de kans om een grondig onderzoek van de heilige plaats uit te voeren in het kader van dringende restauratiewerkzaamheden. De informatie die hun ontdekkingen opleverde, is een kostbare aanvulling op de meest gedetailleerde studie van het graf die tot nog toe ondernomen werd: elf jaar archeologische arbeid door de Engelsman Martin Biddle, hoogleraar aan de universiteit van Oxford, met als resultaat het schitterende boek *THE TOMB OF CHRIST* (Sutton Publishing, 1999; 172 pp. en 103 illustraties). Op dit standaardwerk baseren wij ons om de fascinerende geschiedenis van het H. Graf te beschrijven, van de dag waarop het Lichaam van Jezus er werd in neergelegd tot de huidige toestand. In een laatste hoofdstuk komen de bevindingen van 2016 aan de beurt.

« EEN NIEUW GRAF »

HET Kruis waaraan Jezus stierf, stond volgens de Evangelisten op Golgotha, de “Schedelplaats”, een plek buiten de stad – Jezus trok « *naar buiten* » (Jo) – waar mensen « *voorbijgingen* » (Mt en Mc) en die daarom in de buurt van een uitvalsweg moet gelegen hebben. « *De plaats waar Jezus gekruisigd werd, lag dicht bij de stad* » (Jo). Dat de executie buiten de wallen gebeurde, stemt overeen met de bepaling in de joodse Wet dat lijken, omdat ze onrein waren, buiten de stad moesten blijven. Johannes vermeldt verder dat er « *op de plaats waar Hij was gekruisigd een tuin (kèpos) lag* », zoals weergegeven op de reconstructietekening [zie p. 14], « *en in de tuin een nieuw graf waarin nog niemand was bijgezet* » (19, 41).

Voortgaande op de Evangelies behoorde dat graf toe aan een voorname en rijk man, Jozef van Arimatea (Mt, Mc, Lc, Jo), en was het nog ongebruikt. Het was « *uitgehouwen in een rots* » (Mc, Lc) – het gaat om de rotswand aan de voet van de omwalling, misschien een oude steengroef – en werd afgesloten door een grote steen die voor de opening kon gerold worden. Deze gegevens komen volledig overeen met de joodse begrafenispriktijk in de tijd van Jezus, zoals archeologisch onderzoek aantoonst. Omdat het om een “nieuw graf” ging, was het ongetwijfeld beperkt tot één grafkamer met hoogstens drie stenen grafbanken om er de lijken op neer te leggen; de meer complexe joodse graven in Jeruzalem, met gangen en meerdere kamers, kregen die vorm geleidelijk aan omdat

ze door opeenvolgende generaties gebruikt werden.

Het was pas in de jaren 41-44 dat Herodes Agrippa de zgn. derde omwalling liet oprichten, waardoor Golgotha en het H. Graf binnen de stad terechtkwamen. De joodse graven vlakbij het H. Graf werden ontruimd. De tombe van Jezus, waarin uiteraard geen lichamen lagen, liet men onaangeroerd. De christenen

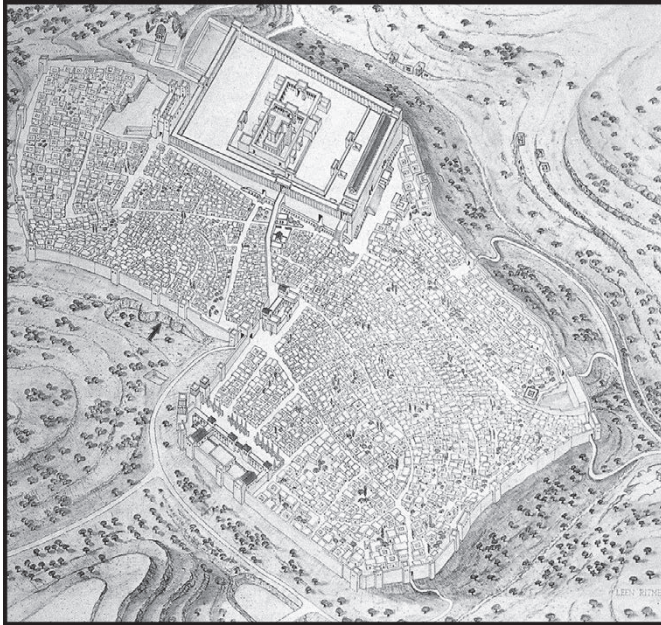
in Jeruzalem kenden en vereerden natuurlijk de heilige plaats van de Verrijzenis, maar schriftelijke getuigenissen daarover hebben we niet.

In 70 werd Jeruzalem door de Romeinse legioenen verwoest en in 131 beval keizer Hadrianus de stichting van de kolonie *Aelia Capitolina* op de ruïnes ervan. Volgens bisschop en geschiedschrijver Eusebius van Caesarea (ca. 260-339) liet Hadrianus de hele site van kruisigingsplaats en graf – die vlakbij elkaar lagen – overdekken met aarde en plaveien met stenen; daarop verrees vervolgens een tempel voor Venus (of Jupiter?).

Dan schrijven we 325. Constantijn de Grote is alleenheerser geworden en aan de christenen is vrijheid van godsdienst geschonken. De H. Macarius, bisschop van Jeruzalem, krijgt van de keizer de toelating om de plaatsen van de Passie en de Verrijzenis opnieuw bloot te leggen; Constantijn zendt zijn eigen moeder, Helena Augusta (de H. Helena), om de werken te superviseren. De heidense tempel wordt afgebroken en na het verwijderen van de massa zand vindt men de heilige plaatsen terug. Hoe kon Macarius zo zeker zijn van zijn zaak? « Ongetwijfeld steunde hij op een traditie die bewaard gebleven was binnen de christelijke gemeenschap

Interieur van de H. Grafkerk in Jeruzalem : de Rotonde met centraal het recent volledig gerestaureerde Aediculum, een curieus gebouwtje dat als een schijn de graftombe van Jezus omvat.

Reconstructietekening van Jeruzalem in de tijd van Christus (Ritmeyer). Golgotha ligt in de hoek tussen de eerste en de tweede stadsomwalling, op de plaats waar er een « tuin » was met een « nieuw graf ». Het pijltje geeft de vermoedelijke plaats van dit graf aan.

van Jeruzalem. » We mogen uitgaan van « het overleven van precieze topografische kennis omtrent de locatie van de plaatsen van de kruisiging en de begrafenis sinds die verdwenen waren onder de bouwwerken van Hadrianus » (Biddle p. 58).

Wat werd er precies gevonden? Eusebius spreekt enkel over een grot, *antron*. Maar de H. Cyrillus, bisschop van de heilige stad in de tweede helft van de 4de eeuw, « die misschien zelf als kleine jongen het rotsgraf gezien heeft toen het ontdekt werd » (Biddle p. 65), geeft meer details: er was oorspronkelijk een overhangend stuk rots boven de ingang tot het graf en de afsluitende steen lag nog op zijn plaats; bovendien vermeldt hij dat stukken van de tuin waarin de tombe lag te zien waren, wat wil zeggen dat de gecultiveerde aarde van die tuin nog zichtbaar was en te onderscheiden van het zand dat Hadrianus er boven op had laten storten voor zijn tempel.

Eusebius en Cyrillus aarzelen niet om het ontdekte graf te vereenzelvigen met dat van Christus. Vlakbij lagen echter nog andere joodse graven, zoals onderzoekers hebben aangetoond. Vanwaar dan die zekerheid? Eerst en vooral is er het feit dat de tombe van de Verrijzenis, omdat ze « nieuw » was, slechts één grafkamer telde, in tegenstelling tot de gewone praktijk van de Joden die meerdere gangen en kamers uitgroeven. Maar Martin Biddle formuleert ook een interessante en naar onze mening overtuigende hypothese: « In de periode tussen de kruisiging en het jaar 135 bleef het graf waarschijnlijk toegankelijk en kon het [...] op een of andere manier gemarkeerd worden, misschien met ingekerfde of geschilderde graffiti [opschriften] die in 325 nog leesbaar waren » (p. 66). Vergeten we niet dat op het graf van Petrus in het Vaticaan ook graffiti gevonden werden die de identificatie mogelijk maakten [zie het artikel *De waarheid over het graf van Petrus* in *Hij is Verrezen* !

nr. 67, januari-februari 2014]. Het ligt inderdaad voor de hand dat de christenen op zo'n belangrijk graf als dat van Jezus merktekens hebben aangebracht.

DE KERK VAN CONSTANTIJN

Op bevel van Constantijn begon men onmiddellijk met de bouw van een kerk boven het H. Graf. Dit complex, dat gewijd werd in 335, bestond uit vier delen: een rotonde, *Anastasis* (« Opstanding ») genoemd, boven de graftombe; een met zuilengalerijen omgeven open plein met in een van de hoeken de rots van Golgotha; een immens grote *basilica* met vijf beuken, bekend als het *Martyrium*; en een voorhof of *atrium* [zie grondplan en reconstructie op p. 15]. Het was een bijzonder indrukwekkend geheel dat de bewondering van alle tijdgenoten afdwong.

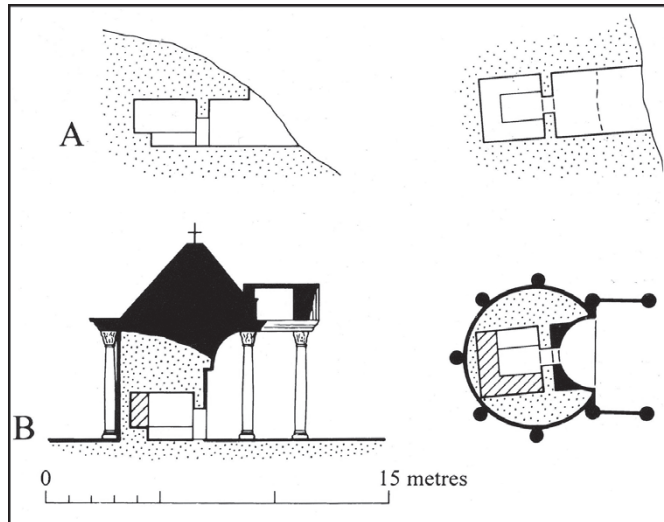
De keizer liet alles rondom de graftombe wegbreken zodat enkel een geïsoleerd stuk rots met daarin de grafkamer overbleef. Dat volledig vrijstaande rotsgraf werd door Constantijn « verfraaid met prachtige zuilen en overvloedige versieringen, waardoor de eerbiedwaardige grot glom van een stralende decoratie », schrijft Eusebius van Caesarea in zijn *Vita Constantini*. Het geheel werd omsloten door een soort van schrijn, een merkwaardig gebouwtje dat bekend staat als het *Aediculum* en dat door alle pelgrims uit de periode 335-1009 vermeld wordt. Het bestond uit twee delen: een open portaal ondersteund door zuilen en een ronde, gesloten structuur met een kegelvormig dak boven de eigenlijke grafkamer.

Het was dit *Aediculum* dat het einddoel was van de talloze bedevaarders naar het H. Land. Nadat ze in de kerk van het H. Graf eerst de rots van Golgotha hadden vereerd, schoven ze enkele tientallen meters verder aan bij de ingang van het schrijn om dan toegelaten te worden tot het « heilige der heiligen », de stenen bank waarop het Lichaam van onze Verlosser neergelegd was en van waarop Hij uit de doden was opgestaan.

In 614 werd de imposante kerk in brand gestoken door de Perzische Sassaniden, toen zij Jeruzalem veroverden op de Byzantijnen en het Ware Kruis wegvoerden naar de hoofdstad van hun rijk. Wij weten niet of het *Aediculum* toen beschadigd werd of achteraf gerestaureerd diende te worden, net zoals de gevolgen van een aardbeving in het begin van de 9de eeuw ons onbekend zijn.

Bij de verovering van Jeruzalem door de Arabieren in 638 werd niet aan de christelijke kerken geraakt. Een ware ramp was echter wat in 1009 voorviel: de Fatimidische kalief van Egypte, al-Hakim, beval toen om « de kerk van de Verrijzenis te verwoesten, de [christelijke] symbolen ervan weg te halen en alle sporen ervan tot zelfs de herinnering eraan te doen verdwijnen » (Jahya van Antiochië, *Annalen*). De basiliek werd neergehaald tot op haar fundamenten. De arbeiders « werkten hard om de graftombe te vernielen [...] en slaagden er in om het grootste deel ervan weg te hakken » (*ibid.*).

Van deze brutale vernietiging bezitten we een ooggetuigenverslag van de hand van Raoul de Couhé, bisschop van Périgueux, die de « goddeloze daden »

De graftombe van Christus, doorsnede en grondplan (Ashley). A = het oorspronkelijke rotsgraf. B = de omvorming ervan door de bouw van het Aediculum door keizer Constantijn. Marcus schrijft dat de heilige vrouwen bij het betreden van het graf « aan de rechterkant » een engel zagen zitten die aanwees « waar men Hem heeft neergelegd » (16, 5-6); daarom beschouwde men die plek als de lijkbank van de Heer en werden de twee andere lijkbanken aan het oog onttrokken door ze op te hogen tot tegen de zoldering (zie arcering).

(*nefanda*) aanschouwde tijdens zijn aanwezigheid in de heilige stad (hij keerde terug in 1010). Hij merkt echter op dat de moslims « op geen enkele manier in staat waren om het graf volledig tot puin te herleiden ». Iets gelijkaardigs lezen we bij de Boergondische monnik Rodolfus Glaber in zijn *Historiën*: « Zij gebruikten ijzeren hamers om de grot van het graf kapot te slaan, maar faalden. »

Deze drie verslagen (Jahya, Couhé en Glaber), onafhankelijk van elkaar neergeschreven, zijn gelijklopend: het in de rots uitgehakte graf werd niet volledig verwoest. Een deel ervan, misschien veel, overleefde de poging tot vernietiging. Het rotsdak werd zeker weggehakt, want daarmee moest men hoe dan ook beginnen, maar alles wijst er op dat zeker de grafbank waarop het Lichaam van Jezus was neergelegd, bewaard bleef.

DE BYZANTIJNSE HEROPBOUW

Nauwelijks drie jaar na de verwoesting van de kerk waren de christenen van Jeruzalem in staat om ze te herbouwen op wat overbleef van haar grondvesten. Maar « ze is niet te vergelijken met haar voorganger in schoonheid en omvang », vertelt monnik Adhémar van Chabannes ons. Nochtans gaven de deelnemers aan de grote bedevaarten die in de 11de eeuw georganiseerd werden, vaak rijke giften bestemd voor de restauratie.

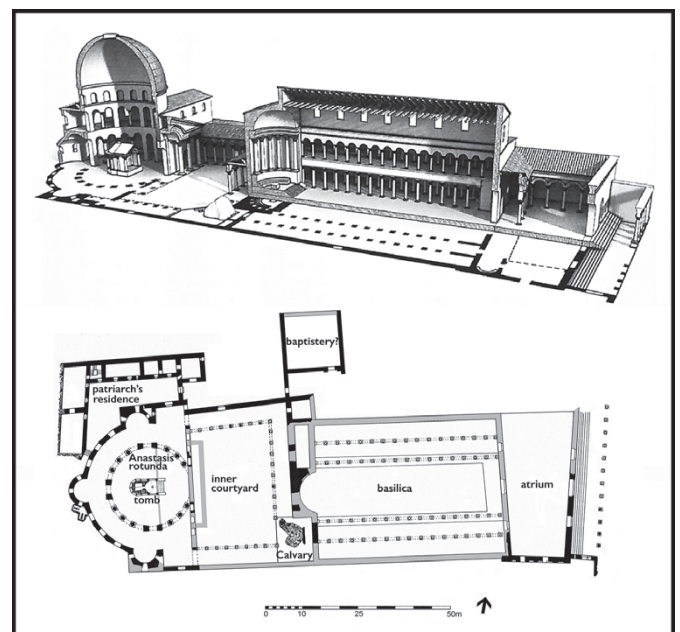
Wat vanaf 1012 ondernomen werd, was blijkbaar slechts de eerste fase van de herbouw. Dat er twee bouwcampagnes moeten zijn geweest, lost een aantal tegenstrijdigheden in de bewaarde verslagen van pelgrims op. De tweede fase begon volgens Biddle onder impuls van de Byzantijnse keizer Michaël IV in de jaren 1037-1038, nadat Constantinopel en de Fatimiden een vredesovereenkomst hadden gesloten.

De nieuwe kerk van het H. Graf was wellicht voltooid in 1041. Het eindresultaat droeg duidelijk de stempel van de Byzantijns-keizerlijke kunst en werd door ooggetuigen beschreven als een meesterwerk van « gekleurd marmer, beeldhouwwerk en mozaïeken » (de Perzische reiziger Nasir-i-Khusrau in 1047).

Weliswaar was de grootse *basilica* van Constantijn voorgoed verdwenen om nooit meer herbouwd te worden. Maar de Rotonde met het *Aediculum* was opnieuw opgericht in zijn vroegere glorie. Het is logisch dat er, zoals Biddle zegt, « structurele continuïteit » was (p. 81). Het *Aediculum* was ook in Europa algemeen bekend door de beschrijvingen van teruggekeerde bedevaarders. Bovendien bezitten we « minstens dertien visuele bewijzen van het uitzicht van het gebouwtje » (Biddle p. 21) die allemaal dateren uit de periode vóór 1009: medaillons, reliëfs, schilderijen en zelfs een miniatuurversie in steen. Geen enkele architect zou het in zijn hoofd halen om het voorkomen van zo iets beroemds en heiligs als het *Aediculum* ingrijpend te wijzigen.

Wel was er een nieuwigheid: de toevoeging, aan de westzijde, van een kapel met een altaar. Wij weten dat die kapel in de 14de en 15de eeuw onder de hoede van de franciscanen stond, maar in de 16de eeuw namen de Kopten haar over en werd ze door hen herbouwd. Tot op vandaag is zij in het bezit van deze Egyptische christenen.

De grafbank van Christus werd ter gelegenheid van de heropbouw bekleed met een marmeren (of albasten?) plaat. Ook tegen de voorzijde van de stenen bank werd een marmeren bekleding aangebracht, waarin drie ronde gaten uitgespaard werden (terug te vinden op heel wat middeleeuwse voorstellingen): zo konden de pelgrims de rots zelf aanraken en zelfs kussen. Waarom dat marmer? Enerzijds werd zo de

Reconstructie en plan van de H. Grafkerk zoals Constantijn de Grote ze liet oprichten (Ousterhout). Van links naar rechts: de Rotonde van de Anastasis, met centraal het Aediculum dat de graftombe omsluit; het zuilenplein met de rots van Golgotha die in een hoek omhoog priemt; de basilica of Martyrium; het atrium of voorhof.

Het Aediculum zoals het herbouwd werd in 1809-1810 en er vandaag nog altijd uitziet. Bij het binnengaan komt men eerst in de zgn. kapel van de Engel, waarvan de naam verwijst naar het relaas van de evangelisten over één of twee engelen die tot de heilige vrouwen spraken. Een deuropening geeft vervolgens toegang tot de eigenlijke grafkamer en de met marmeren platen bedekte stenen bank waarop Jezus neergelegd werd. Helemaal achteraan en niet toegankelijk vanuit de graftombe bevindt zich de Koptische kapel.

mogelijke schade aan het graf door toedoen van al-Hakim aan het oog onttrokken; anderzijds belette men op die manier dat vrome bedevaarders stukjes rots zouden lospeuteren en als "souvenir" mee naar huis nemen – een praktijk die van alle tijden is!

Het was deze reconstructie en aanpassing van de Rotonde en het Aediculum met zijn kostbare inhoud die Godfried van Bouillon en zijn medekruisvaarders aanschouwden toen zij in de avond van 15 juli 1099, na hun glansrijke overwinning op de Seltsjoeken, de kerk van het H. Graf betraden.

VAN DE KRUISVAARDERS TOT DE MODERNE TIJDEN

De Latijnse christenen van het koninkrijk Jeruzalem, gesticht na de Eerste Kruistocht, brachten een aantal wijzigingen aan de kerk van het H. Graf aan. Ze bouwden een romaans koor aan de tegenovergestelde zijde van de Rotonde, richtten verbindingsmuren tussen beide op en overdekten het vroegere open plein van Constantijn met gewelven. Aansluitend bij dit vergrote kerkgebouw kwamen kloostergebouwen voor de kanunniken van de augustijnse priorij die bij het H. Graf gevestigd werd. De Rotonde en het Aediculum zelf werden niet structureel veranderd, enkel verfraaid.

Op 2 oktober 1187 gaf de stad zich na de vernietigende nederlaag van de kruisridders bij Hattin over aan de islamitische krijgshoofd Saladin en kwam een einde aan 88 jaar La-

tijns bewind over Jeruzalem. Tegen de verwachting in vernietigde Saladin de Grafkerk niet, maar gaf ze in handen van de oosterse christenen; vier Syrische priesters mochten de goddelijke liturgie verzekeren.

De volgende eeuwen worden gekenmerkt door een geleidelijk verval van het hele complex wegens geldgebrek en waarschijnlijk ook omdat de moslimheersers restauraties verboden. Beterschap komt er pas in 1551 met de benoeming van de ondernemende minderbroeder Bonifatius van Ragusa tot *Custos* (behoeder) van het H. Land (de paus had de volgelingen van Sint-Franciscus in 1342 aangesteld tot de officiële beschermers van de heilige plaatsen in naam van de Kerk). Bonifatius kreeg gedaan dat hij herstelwerkzaamheden aan de Grafkerk mocht uitvoeren en zelfs dat hij een volledig nieuw Aediculum mocht bouwen, met fondsen verstrekt door keizer Karel V en zijn zoon Filips II.

Het gebouwtje stond, volgens wat de *Custos* zelf later schreef, « op het punt ineen te storten ». Hij beschrijft wat hij zag toen het oude Aediculum in 1555 was afgebroken: « De afbraak maakte voor onze blikken het uit de rots gehakte graf van onze Allerheiligste Heer duidelijk zichtbaar... Toen we een van de albasten platen die het Graf bedekten wegnamen [...] verscheen voor onze ogen de onuitsprekelijke plaats waarop de Mensenzoon gedurende drie dagen gelegen heeft. » Uiteraard is dit een kostbaar getuigenis dat de aloude traditie over een in de rots uitgehakt graf bevestigt.

Het nieuwe Aediculum « zoals het gezien werd door alle opeenvolgende bezoekers tot het jaar 1808 was dus een renaissancegebouwtje uit het midden van de 16de eeuw » (Biddle p. 101), maar nog altijd van vormgeving gelijkend op dat van keizer Constantijn. Allerlei tekeningen en afbeeldingen uit de moderne tijd bewijzen dat.

Wat gebeurde er in 1808? Er brak in de kerk

Het H. Graf met de marmeren afdekplaat die opzettelijk in tweeën gedeeld werd om ze minder interessant te maken voor dieven. Het gebruik van de plint erboven in rood marmer is verdeeld over drie beelden: het centrale deel is voor de Grieks-orthodoxen, het linkerdeel voor de Rooms-katholieken en het rechterdeel voor de Armeniërs.

Oktober 2016 : archeologen schuiven in de grafkamer de marmeren afdekplaat boven het graf van Christus weg. Daaronder komen twee andere panelen tevoorschijn, waarvan het onderste uit de 4de eeuw dateert en met mortel vastgehecht is aan de in de rots uitgehouwen bank waarop het Lichaam van onze Verlosser werd neergelegd, in afwachting van zijn Verrijzenis drie dagen later.

van het H. Graf een zware brand uit. Het dak van de Rotonde stortte in en verwoestte de koepelvormige bekroning van het *Aediculum* en veel van de marmeren bekleding, maar de binnenkant van het gebouwtje bleef gelukkig relatief onbeschadigd. Het jaar daarna verkregen de Grieks-orthodoxen van de Ottomaanse sultan de toelating om het complex te restaureren. Ze trokken een befaamde Griekse architect uit Istanboel aan die het werk op een recordtijd uitvoerde : in de herfst van 1810 was alles klaar. Het *Aediculum* was een nieuwe constructie – de vierde al – met een bekroning in Ottomaanse barokstijl. Maar het algemene uitzicht ervan bleef trouw aan het oorspronkelijke opzet van keizer Constantijn.

Een aardbeving in 1927 dreigde het gebouwtje te doen instorten. Palestina was toen Brits mandaatgebied geworden, maar de Engelse administratie wachtte nog tot 1947 alvorens ze ingreep en de hele constructie inpakte in een soort stalen harnas – niet mooi, maar wel efficiënt. Dat neemt niet weg dat de volledige restauratie van het *Aediculum* in 2016 geen moment te vroeg kwam : in 1993 stelde men vast dat bepaalde onderdelen op drie jaar tijd meer dan 3 cm van hun plaats gekomen waren.

HET RECENTE ARCHEOLOGISCHE ONDERZOEK

De lang aangekondigde en door Martin Biddle verhoopte grondige restauratie van de graftombe ging van start in 2016. Het werk werd uitgevoerd door archeologen van de Nationale Technische Universiteit van Athene onder leiding van Antonia Moropoulou. Het team « verwijderde de stenen platen van de façade van het heiligdom en versterkte het metselwerk ervan door het te injecteren met een voegmiddel. Elke stenen plaat werd ontdaan van kaarsroet en duivenpoep en daarna weer op zijn plaats gezet. Bouten van titanium werden ter versteviging in de structuur gestoken en fresco's en de geschilderde koepel van het schrijn kregen een opknappbeurt » (*THE TIMES OF ISRAEL* van 20 maart 2017).

Op 26 oktober betraden de archeologen dan de grafkamer van Jezus. Met de grootste voorzichtigheid werd de marmeren afdekplaat boven de grafbank weggeschoven. Daaronder trof men een dunne, wit-roze marmeren plaat aan gegraveerd met een kruis ; dat paneel werd gedateerd uit de kruisvaarders-tijd. Toen ook deze plaat weggenomen was, kwam een nog oudere plaat in grijs marmer tevoorschijn. Die bleek met gipsmortel vastgehecht te zijn aan de stenen bank eronder. De mortel werd wetenschappelijk geanalyseerd en bleek uit de 4de eeuw te stammen, de tijd waarin Constantijn de Grote opdracht gaf tot de bouw van de Grafkerk. Prof. Moropoulou : « *We kwamen op basis van concrete resultaten tot de conclusie dat de plaat die vastgehecht was aan het rotsoppervlak van het graf van Christus uit de tijd van Constantijn dateerde* » (interview met *REUTERS*, 30 november 2017).

De archeologe gaf toe dat ze zelf halvelings verwacht had dat de bewuste plaat uit een meer recente periode zou dateren. « *Ik ben nu heel gelukkig. Ik verwachtte het niet... maar het monument spreekt en het vertelt ons zijn ware geschiedenis.* »

In de nacht van 28 oktober, slechts enkele uren vóór het aflopen van de voorziene termijn van maximaal 60 uren onderzoektijd, legde men onder de plaat in grijs marmer tenslotte de stenen grafbank bloot. Ze bleek intact te zijn toen ze, na meer dan twee eeuwen, opnieuw door mensenogen aanschouwd werd. Ondertussen had het weghalen van alle marmeren bekleding in het graf ook aangetoond dat de wanden van de oorspronkelijke grot voor een groot deel de vernietigingspoging van al-Hakim overleefd hadden.

Met toelating van de geestelijke gezagsdragers – zowel de Grieks-orthodoxen, de Rooms-katholieken als de Armeense christenen hebben zeggenschap over het *Aediculum* – sneden de restaurateurs uit de marmeren zijmuur van het schrijn een klein raam. Op die manier kunnen pelgrims voortaan een blik werpen op de oorspronkelijke rotssteen van het graf van onze Verlosser.

Vooraleer het H. Graf terug verzegeld werd, verzamelden de onderzoekers een massa gegevens. Die worden verder onderzocht en zullen allicht nog boeiende informatie aan het licht brengen. Zo werd in 2019 het resultaat gepubliceerd van de bestudering van het marmer in de grafkamer : verschillende panelen aangebracht tegen de binnenwanden en tegen de grafbank zelf blijken afkomstig te zijn uit de groeven van Proconnesos op het eiland Marmara ; die marmergroeven waren bijzonder populair in de 4de eeuw, de regeerperiode van Constantijn, en het marmer ervan werd in heel het toenmalige Romeinse rijk aangewend.

Eens te meer bewijst de wetenschap – de ware wetenschap, die zonder vooringenomenheid te werk gaat – dat onze godsdienst niet op fictie gebaseerd is, maar op verifieerbare feiten !

redactie KCR

ISLAMOLOGISCH CONGRES IN TRIER

VAN 4 tot 7 mei van dit jaar ging in Trier het 7de colloquium door van INÂRAH (Arabisch voor "verheldering"), een instituut voor de wetenschappelijke studie van de Koran en de oorsprong van de islam. Broeder Bruno werd er op uitgenodigd door de secretaris, Robert Kerr, die kennis had genomen van zijn werkzaamheden op dit gebied en het belang ervan erkent. Bedoeling was dat de prior van de Kleine broeders van het H. Hart in Trier aan de hand van voorbeelden een uiteenzetting zou geven over zijn methode en de reeds bereikte resultaten. Het publiek bestond uit een veertigtal universitair en specialisten.

Wij hebben in ons tijdschrift al regelmatig artikels gepubliceerd over de wetenschappelijke vertaling van de Koran waaraan broeder Bruno een groot deel van zijn leven gewijd heeft. Zijn uitgangspunt is radicaal vernieuwend: een verantwoorde vertaling moet vertrekken van de tekst zelf en niet van de Arabische legenden over Mohammed die er later rond geweven zijn. Omdat hij onderlegd is in de oude oosterse talen stelde broeder Bruno al snel vast dat de taal van de Koran schatplichtig is aan het Hebreeuws van de Bijbel; de auteur van het heilige boek van de moslims kende het Oude Testament door en door en de Koran is er in wezen een reactie op (en trouwens ook op het Nieuwe Testament).

Het bestaan van het instituut INÂRAH toont aan dat er nog andere geleerden zijn die zich toeleggen op het kritisch bestuderen van islam en Koran en daar ook resultaten mee boeken.

Broeder Bruno hield een conferentie onder de titel: « *De Bijbelse bronnen van soera's 105 en 106* ». Bedoeling was om in het licht te stellen wat voor grote vooruitgang zijn "christelijke lectuur" van de Koran inhoudt. We gaan hieronder dieper in op zijn analyse van soera 105.

De vier eerste verzen van deze soera luiden in de algemeen gangbare vertaling: « ¹ *Hebt gij niet gezien wat uw Heer gedaan heeft met de mensen van de Olifant?* ² *Heeft hij hun plannen niet afgewend,* ³ *tegen hen zwermen vogels gestuurd* ⁴ *die stenen van klei naar hen wierpen?* ⁵ *Vervolgens heeft hij hen gelijk gemaakt aan graanstengels die zijn gekauwd* » (Denise Mason, 1980).

Aan deze vertaling kan uiteraard niemand een touw vastknopen... De mohammedaanse traditie fantaseert er daarom op los en heeft het over een aanval op Mekka uitgevoerd door krijgers

op olifanten... Broeder Bruno toonde aan dat de moderne *kritische* wetenschappers die legende weliswaar verwerpen, maar dat zij toch « *olifant* » (*fil*) blijven lezen en denken de bron van deze soera op *wetenschappelijke* wijze te vinden in het derde boek van de Maccabeeën, waarin dit dier op het toneel verschijnt.

Onze prior legde uit dat de term *fil* duidelijk wordt als men hem in verband brengt met het boek Genesis: het zijn niet « *de mensen van de olifant* » die de schrijver oproept, maar « *de tijdgenoten van de Nephilim* » (Gn 6, 4). Die Nephilim waren in zowel de joodse als de vroeg-christelijke interpretatie nakomelingen van Seth, de derde zoon van Adam en Eva, die in opstand waren gekomen tegen God en kinderen hadden verwekt bij de dochters van Kaïn; het gaat dus om verdorven lieden, wat kadert in de context van de zondvloed als straf voor een mensheid die Gods toorn opwekt. Daarom is de juiste vertaling, de enige die samenhang vertoont: « ¹ *Hebt gij gezien wat uw Heer gedaan heeft met de metgezellen van de Nephilim?* ² *Heeft Hij hun vernietiging niet bewerkt in een zondvloed?* »

Voor het vervolg stelt broeder Bruno voor: « ³ *En Hij heeft hun een Bijbelse zuiverheid geschonken,* ⁴ *hun opgelegd door de Hagriten, onder het zegel.* ⁵ *En Hij heeft hen zich doen afwenden van het gras als voedsel.* » De schrijver van de Koran volgt hiermee hoofdstuk 9 van Genesis, waarin God zijn Verbond met de mensen hernieuwt in Noë en zijn zonen, die « *zuiver* » zijn, en het « *bezegelt* » met het teken van de regenboog. De vreemde vermelding van het « *gras als voedsel* » krijgt dan ook betekenis: in het Aards Paradijs en zelfs na de zondeval voedde de mens zich enkel met gewassen (Gn 1, 30; 3, 18); maar na de zondvloed kreeg hij als voedsel veel meer van God: « *Alles wat beweegt en leeft, zal u tot voedsel dienen* » (Gn 9, 3).

We hebben dus te maken met een terugkeer naar het Oude Testament, met niettemin een stoutmoedige nieuwigheid: de « *zuiverheid* » wordt opgelegd door de Hagriten, *Agarènoi* in het Grieks, dat wil zeggen de zonen van Abrahams slavin Agar (of Hagar) die de stammoeder is van... de Arabieren! Zo vinden we ook in soera 105 de pretentie van de auteur van de Koran terug die hij al vanaf soera 2 manifesteerde: de zonen van Ismaël zijn de uitverkorenen van God, hier als diegenen die garant staan voor het respecteren van het Verbond in Noë!

COMMENTAAR OP HET EVANGELIE VAN SINT-JAN

22. HET ONGELOOF VAN THOMAS

NADAT Hij aan Maria Magdalena verschenen is, zijn het vervolgens de apostelen die door het plotse binnenkomen van Jezus verrast worden :

^{20, 19-20} *In de avond van diezelfde dag, de eerste der week, toen de deuren van het huis waar de leerlingen zich bevonden gesloten waren uit vrees voor de Joden, kwam Jezus binnen, plaatste zich in hun midden en sprak tot hen : "Vrede zij u !" En na deze woorden toonde Hij hun zijn handen en zijde.*

Het contrast met Maria Magdalena is treffend : zij loopt over van liefde en probeert Jezus bij haar te houden, terwijl voor de apostelen in de eerste plaats bewijzen nodig zijn. De roemrijke stigmata van de verrezen Heer spreken boekdelen en dus is de geestdrift groot : *De leerlingen verheugden zich bij het zien van de Heer.*

²¹ *Nogmaals zei Hij hun : "Vrede zij u ! Zoals de Vader Mij gezonden heeft, zo zend Ik u."* Tijdens zijn openbare leven, toen ze in Samaria waren en de mensen – aangespoord door de Samaritaanse vrouw – de stad uitliepen naar Hem toe, midden in de wiegende tarwevelden, zei Jezus al : *« Ik zond u uit om de oogst binnen te halen »* (4, 38). Hij zei het in de verleden tijd, alsof Hijzelf, de zaaier, de maaiers reeds op tocht gestuurd had, in zijn honger en dorst om het werk van de Vader vervuld te zien. Nu dan is het ogenblik aangebroken om de vrucht van zijn verlossend offer te plukken.

²²⁻²³ *Toen Hij dit gezegd had, blies Hij over hen en sprak : "Ontvangt de Heilige Geest. Wier zonden gij vergeeft, hun zijn ze vergeven ; wier zonden gij behoudt, hun zijn ze behouden."*

Deze woorden drukken de vervulling uit van wat Sint-Jan de Doper zei toen hij aankondigde dat Jezus de Verlosser van de wereld zou zijn : *« Zie het Lam Gods dat de zonde der wereld wegneemt »* (1, 29). De Voorloper had ook verklaard dat hij de Geest uit de Hemel had zien afdalen als een duif en op Jezus rusten : *« Ik heb het gezien en ik heb getuigd : Hij*

is de Zoon van God » (1, 34). *« Hij is het die doopt met de Heilige Geest »*, beloofde de Voorloper. En men kan zeggen dat heel het vierde Evangelie gekenmerkt wordt door die verwachting van de H. Geest, zonder wie Jezus aan zijn onderricht niet al zijn kracht en vruchtbaarheid kan geven. Hij sprak tot doven, omdat de Geest hun nog niet geschonken was en Jezus zelf nog niet verheerlijkt was.

Maar na zijn Verrijzenis is de adem van het mens geworden Woord drager van de beloofde H. Geest. Zo geeft Hij aan zijn apostelen zijn macht, waarvan Hij gebruik gemaakt heeft tijdens zijn aardse leven, om zonden kwijt te schelden of te weerhouden, dat wil zeggen om te vergeven of te veroordelen.

²⁴ *Thomas, een van de Twaalf, ook Didymus genaamd, was echter niet bij hen toen Jezus kwam. « Magdalena had de apostelen verwittigd, rechtstreeks of via enkelen van hen », schrijft pater Lagrange. « Dat was waarschijnlijk de reden waarom ze bijeengekomen waren en van gedachten wisselden over het gebeurde. Sommigen twijfelden, maar verkeerden niettemin in een vage hoop de Heer te zullen terugzien. Maar het werd laat en Thomas, die er helemaal niet in geloofde, keerde naar zijn eigen huis terug – als hij al niet geweigerd had om te komen. »*

²⁵ *De andere leerlingen zeiden hem dus : "We hebben de Heer gezien !" Maar hij zei hun : "Zo ik in zijn handen de wonden der nagelen niet zie en mijn vinger niet leg in de plaats van de nagelen en mijn hand niet in zijn zijde steek, dan geloof ik het niet."*

Nagels ? Dit wrede detail vernemen we pas op deze plaats in het Evangelie van Sint-Jan, want alle vier de evangelisten hebben het enkel over "kruisigen" en "de kruisdood" zonder expliciet te vermelden dat er spijkers geslagen werden door de handpalmen van Jezus, of beter zijn polsen, zoals we duidelijk op de H. Lijkwade van Turijn kunnen zien.

Gelukkig ongeloof van Sint-Thomas, dat ons

DE ONGELOVIGE THOMAS.

Beschilderd houten paneel, Vlaams werk uit de late 16de eeuw. Dit sobere kunstwerk drukt prachtig de essentie uit : de verrezen Jezus dwingt Thomas om zijn hand in de wonde van de zijde te steken en zo te getuigen van de Opstanding van Christus uit de doden.

een dergelijke openbaring doet kennen ! Het is de bron van het innige medelijden met de Gekruisigde van zoveel heilige zielen doorheen de tijden, totdat onze afvallige generatie met de neus gedrukt werd op de tekenen van de nagels, zoals die onmiskenbaar te zien zijn op de Lijkwade van de Heer die in Turijn bewaard en vereerd wordt. Het was dokter Pierre Barbet (1884-1961) die een grondig onderzoek instelde naar de opvallende wonde op de linkerpols, die rust op de rechterpols.

In de dissectiezaal van het Parijse *Hôpital Saint-Joseph* kon hij het hele tafereel van de Kruisiging reconstrueren in al de gruwelijkheid ervan. Op kort tevoren geamputeerde armen van pas overleden patiënten sloeg hij met een hamer een nagel dwars door de kleine holte bovenaan in de pols (die men bij zichzelf kan voelen en door de Romeinse beulen gekend was). Op het moment dat de nagel langs de polsenuw schuurt, plooit de duim zich in een automatische reflex naar binnen in de handpalm. Dat is de reden waarom de Man van de Lijkwade slechts... vier vingers lijkt te hebben !

« Zijn mediane zenuw werd geraakt. Ik ben me plots bewust van wat Hij moet meegemaakt hebben : een onbeschrijflijke scheut van pijn die door zijn vingers schoot en dan verder, als een spoor van vuur, naar zijn schouder, om tenslotte te ontploffen in zijn hersenen. Het gaat om de meest onverdraaglijke pijn die een mens kan lijden : de beschadiging van de grote zenuwstammen » (Pierre Barbet, *La Passion de Notre-Seigneur Jésus-Christ selon le chirurgien*, 1950).

²⁶⁻²⁹ Acht dagen later waren zijn leerlingen weer daarbinnen bijeen, en ook Thomas was erbij. Terwijl de deuren gesloten waren, kwam Jezus binnen, plaatste zich in hun midden en zei : “Vrede zij u !” Daarna sprak Hij tot Thomas : “Leg uw vinger hier en bezie mijn handen ; steek uw hand uit en leg ze in mijn zijde. En wees niet ongelovig, maar gelovig.” Thomas gaf Hem ten antwoord : “Mijn Heer en mijn God !” Jezus sprak tot hem : “Omdat ge Mij hebt gezien, gelooft ge. Zalig zij die niet zien en toch geloven.”

Johannes heeft het Hart van Jezus horen kloppen, om ons de geheimen ervan te leren kennen. Wat moeten we dan zeggen van Thomas, die Hem met zijn vingers heeft aangeraakt, die zijn hand heeft gestoken in het door de lanssteek geopende vlees van Jezus, maar een verzezen vlees !

De uitroep van de apostel kent Jezus een tiel toe die nog door niemand aan Hem gegeven was : eerst en vooral de uitdrukking van een volledig geloof in de goddelijke natuur van Jezus, voortspruitend uit het evidente karakter van de Verrijzenis ; en verder ook het elan van een liefde die nooit meer zal uitdoven in het hart van de « *gelovigen* », zelfs zij die niet gezien hebben. Want van generatie tot generatie « verkondigt de nagel, schreeuwt de wonde uit dat God werkelijk in Christus is en zich zo met de wereld verzoent » (Sint-Bernardus van Clairvaux).

In zijn commentaar op deze tekst van het Evangelie merkte abbé de Nantes nog iets op. Uit de woorden van Jezus tot Thomas blijkt duidelijk dat de Heer acht dagen tevoren, toen Thomas weigerde geloof te hechten aan het getuigenis van zijn broeders, onzichtbaar aanwezig was. Hij hoorde hoe de apostel benadrukte dat hij enkel het getuigenis van zijn eigen zintuigen zou aanvaarden. Jezus nam zich voor de ongelovige Thomas op zijn woord te nemen. Tegelijkertijd maakte Hij de andere apostelen duidelijk dat Hij, zelfs onzichtbaar, toch altijd aanwezig is. Het gaat om “een aanwezigheid in de vorm van afwezigheid”, zoals onze vader het treffend formuleert : de apostelen worden eraan gewoon gemaakt dat Hij altijd bij hen zal zijn, zelfs wanneer Hij ten Hemel zal gevaren zijn.

En zo weten wij ook dat Hij met ons is, tot aan de voleinding van de wereld.

³⁰⁻³¹ Nog vele andere wonderen heeft Jezus in tegenwoordigheid van de leerlingen verricht, die in dit boek niet zijn beschreven. Maar deze zijn opgetekend opdat gij geloven moogt dat Jezus de Christus is, de Zoon van God, en opdat gij, door te geloven, het leven moogt hebben in zijn Naam.

broeder Bruno van Jezus-Maria

NIEUW : INGEBONDEN JAARGANGEN

De ingebonden jaargangen 2019-2020-2021 zijn nu beschikbaar in één stevig boekdeel met harde kaft. Een unieke collectie artikels !

Prijs : 25 euro.

Te bestellen : schriftelijk bij de verantwoordelijke uitgever of via een mailtje aan hij.is.verrezen@gmail.com

Ook oudere ingebonden jaargangen zijn nog verkrijgbaar aan 20 euro per boekdeel.

Nederlandstalige uitgave van *Il est Ressuscité ! La Contre-Réforme Catholique au XXIe siècle*.

Stichter : † Abbé Georges de Nantes.

Hoofdredacteur : Broeder Bruno Bonnet-Eymard, Maison Saint-Joseph, F-10260 Saint-Parres-lès-Vaudes.

Verantwoordelijke uitgever : L. Oorts, Heideweg 14, B-2980 Zoersel.

Abonnement voor binnen- en buitenland : € 15. Steunabonnement : vanaf € 20.

Rekening 000-3302057-80. IBAN : BE47 000 3302057 80. BIC : BPOTBEB1.

Internet : <http://nl.crc-resurrection.org/> – E-mail : hij.is.verrezen@gmail.com